

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
EVANGELICKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA

Bakalářská práce

**Podmínky integrace
dětí se specifickými potřebami
v Junáku**

Alžběta Hyková

Katedra sociální pedagogiky
Vedoucí práce Mgr. Marie Ortová
Studijní program Sociální práce
Studijní obor Pastorační a sociální práce

Praha 2014

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci s názvem Podmínky integrace dětí se specifickými potřebami v Junáku napsala samostatně a výhradně s použitím uvedených pramenů.

Souhlasím s tím, aby práce byla zveřejněna pro účely výzkumu a soukromého studia.

V Praze dne 30.4.2014

Alžběta Hyková

Bibliografická citace

Podmínky integrace dětí se specifickými potřebami v Junáku : bakalářská práce / Alžběta Hyková; vedoucí práce: Marie Ortová. -- Praha, 2014. -- 75 s.

Anotace

Práce s názvem *Podmínky integrace dětí se specifickými potřebami v Junáku* se věnuje tomu, jaké podmínky pro integraci dětí se specifickými potřebami nabízí český skauting. Zabývá se jak tím, jak vhodné podmínky pro integraci těchto dětí nabízí Junák jako největší skautská organizace v ČR, tak tím, jak probíhá integrace v samotných skautských oddílech. Práce seznamuje s pojmy integrace a inkluze, krátce se zabývá neformálním vzděláváním i tím, proč by mělo být otevřené všem dětem bez rozdílu. Významná část práce se věnuje českému skautingu včetně jeho základních principů a skautské metody, kterou při práci s dětmi využívá. Podmínkami integrace dětí se specifickými potřebami v Junáku se pak práce zabývá jak teoreticky, tak prakticky. Součástí je kvalitativní výzkum realizovaný formou rozhovorů s vedoucími skautských oddílů, kde je integrované dítě s postižením. Tento výzkum poskytuje náhled do průběhu integrace dětí s postižením v jednotlivých skautských oddílech. Dozvídáme se, jak jsou děti v oddíle začleněné, jaké nároky klade integrace na vedoucí oddílů a co jim v jejich práci pomáhá, jaké přínosy a negativa má z pohledu vedoucího začlenění pro samotné dítě, pro vedoucí i pro celý oddíl. Z toho pak autor vyvozuje, co zlepšuje a co naopak zhoršuje podmínky pro integraci dětí se specifickými potřebami do skautských oddílů.

Klíčová slova

Integrace, Inkluze, Skaut, Neformální vzdělávání, Děti se specifickými potřebami, Dítě s postižením.

Summary

This thesis titled *Conditions for Integration of Children with Special Needs in the Junák organization* focuses on what conditions there are for integration of children with special needs in the biggest Scout organization in the Czech Republic called „Junák“ and deals with the integration process itself as it is carried out in particular Scout sections in the Czech Republic. The thesis acquaints with the terms such as integration and inclusion, briefly reports on the non-formal education and explains the necessity of it to be opened for all children without exception. An important part of the thesis covers the basic principles and methods used in working with children in the Czech Scout. The thesis focuses on the conditions of integration from both the theoretical and the practical point of view. A qualitative research is also part of the thesis. It consists of interviews with leaders of those Scout sections that have integrated children with special needs. This research shows the process of integration of children with special needs in those Scout sections and provides the information about the ways in which these children are part of the section, about the demands the Scout leader have to deal with and what can be a help for them during the process. The Scout leaders talk about pros and cons in the process of integration of children with special needs, considering the child, themselves and the whole group. The author then uses the information to infer the factors that improve and worsen the conditions for integration of children with special needs in the Scout sections.

Keywords

Integration, Inclusion, Scout, Nonformal education, Children with special needs, Child with handicap.

Poděkování

Děkuji Marii Ortové a své rodině za podporu při psaní práce. Ráda bych na tomto místě poděkovala také skautským vedoucím, kteří mi věnovali svůj čas a poskytli mi cenné rozhovory.

Obsah

Úvod	7
1. Integrace a inkluze	9
1.1. Integrace.....	9
1.2. Inkluze.....	10
2. Výchova ve volném čase	11
2.1. Volný čas.....	11
2.2. Neformální výchova a vzdělávání.....	11
2.3. Skauting jako volnočasová aktivita.....	12
2.4. Inkluze ve volnočasovém vzdělávání	13
3. Junák – český skaut	15
3.1. Informace o Junáku	15
3.2. Historie Skautingu.....	15
3.3. Poslání a principy	16
3.4. Skautská výchovná metoda	16
3.5. Výchovný program Junáka	17
3.6. Fungování oddílů	18
4. Integrace dětí se specifickými potřebami v Junáku	19
4.1. Podmínky pro integraci dětí v Junáku.....	19
4.2. Podpora pro integraci dětí se specifickými potřebami v Junáku	23
4.3. Otevřenost oddílů dětem se specifickými potřebami	24
5. Vlastní kvalitativní výzkum	27
5.1. Výzkumný problém, výzkumná otázka, výzkumné předpoklady	27
5.2. Cíl výzkumu	27
5.3. Provedení výzkumu.....	28
5.4. Kazuistiky oddílů a dětí v nich integrovaných.....	30
5.5. Zpracování rozhovorů	36
5.6. Diskuse a závěry	56
Závěr	59
Další zdroje	63
Seznam pojmů	64
Seznam zkratk	65
Přílohy	66
Příloha č. 1	66
Příloha č. 2	69
Příloha č. 3	70

Úvod

Tato práce se zabývá integrací dětí se specifickými potřebami do skautských oddílů. Jde o téma, které mě zajímá již dlouhodobě, a to od doby, kdy jsem začala působit v týmu lidí, který se v rámci Junáka této problematice věnoval. Šlo o tým „Skauting pro všechny“, který se později stal oficiální součástí Junáka, přesněji jedním z odborů výkonné rady této organizace. Dnes již v týmu odboru přímo nepůsobím, přesto mně dané téma jako bývalou skautskou vedoucí a zároveň studentku sociální práce velmi přitahuje. Jsem přesvědčena o tom, že skauting by měl být příležitostí skutečně pro všechny. Zároveň smekám před všemi vedoucími, kteří berou jako samozřejmost věnovat dobrovolně svůj volný čas práci s dětmi, a to často i s těmi, které mají mnohé specifické potřeby.

Mluvím-li o dětech se specifickými potřebami, míním tím děti, které „školský zákon“ definuje jako děti se speciálními vzdělávacími potřebami. Nejsme však v prostředí školy, volím proto pojem děti se specifickými potřebami. Patří sem děti se sociálním znevýhodněním, zdravotním znevýhodněním a zdravotním postižením. Integraci dětí se zdravotním postižením se věnuji v této práci nejvíce.

V práci se věnuji konkrétně podmínkám pro integraci dětí se specifickými potřebami. Zajímá mě totiž, do jaké míry je prostředí v Junáku inkluzivní, a právě podmínky pro integraci dětí tomu mohou značně napovědět.

Cílem práce je zmapovat, jaké jsou v Junáku podmínky pro integraci dětí se specifickými potřebami, co tyto podmínky zlepšuje a co je naopak zhoršuje.

Věnuji se jak podmínkám na straně organizace, tak především prostředí v samotných skautských oddílech. Situací ve skautských oddílech se zabývá kvalitativní výzkum, který jsem zrealizovala pro potřeby této práce. Jeho cílem bylo na případech konkrétních oddílů zmapovat, jak může probíhat integrace v praxi. Z toho pak následně vyvodit, co zlepšuje a co naopak zhoršuje podmínky pro integraci dětí se specifickými potřebami do skautských oddílů.

První kapitola práce seznamuje s pojmy integrace a inkluze. Další kapitola se věnuje neformálnímu vzdělávání a výchově ve volném čase. Nejdříve seznamuje s pojmem volný čas a poukazuje na to, že je u dětí a mladých lidí důležité jeho vhodné pedagogické ovlivňování. Dále pak mluví o tom, co musí splňovat volnočasové aktivity, aby v rámci nich probíhalo neformální vzdělávání, a jak si v tomto stojí skauting. Na závěr pojednává o inkluzi a především pak o míře inkluze tak, jak ji představují výstupy z výzkumu realizovaného v rámci projektu „Klíče pro život“.

Třetí kapitola se věnuje Junáku. Podává základní informace o organizaci a její historii, seznamuje s jejím posláním a principy, se skautskou výchovnou

metodou i výchovným programem. Také stručně seznamuje s tím, jak funguje skautský oddíl, který je důležitou výchovnou jednotkou.

Čtvrtá kapitola se věnuje přímo podmínkám integrace v Junáku. Nejdříve tomu, jaké podmínky pro integraci obecně nabízí Junák jako organizace, poté tomu, jakou formou poskytuje podporu vedoucím oddílů v práci s dětmi se specifickými potřebami. Nakonec seznamuje s tím, jaký přístup mají k přijímání dětí se specifickými potřebami samotní vedoucí oddílů, a to na základě výzkumu realizovaného v rámci Junáka v roce 2012.

Kapitola pátá je částí praktickou. Nachází se v ní zpracování kvalitativního výzkumu, který jsem pro účely práce realizovala. Samotné zpracování výzkumu mapuje škálu různých oblastí tak, jak na ně nahlízejí vedoucí oddílů. Dozvídáme se, jak se jednotlivé děti do oddílu dostaly, jak jsou děti v oddíle začleněné, zda cítí vedoucí potřebu asistenta a na jaké překážky vedoucí při integraci naráželi. Dále pak nároky integrace dítěte na vedoucí a co vedoucím při jejich práci pomáhá. V poslední části se dozvídáme názor vedoucích na to, v čem je integrace přínosná pro dítě s postižením, pro ostatní děti v oddíle i pro samotné vedoucí. Na základě těchto zjištění se pak zamyslím nad tím, co by mohlo podmínky pro integraci v Junáku zlepšit.

1. Integrace a inkluze

Jedná se pojmy dosud nejčastěji zmiňované v souvislosti se vzděláváním. V této práci budou dané pojmy používané v souvislosti se vzděláváním neformálním – konkrétně v souvislosti s trávením volného času a výchovou dětí ve skautských oddílech. Oba pojmy se týkají soužití lidí, a tedy může integrace i inkluze probírat v jakémkoli prostředí a kolektivech, neomezuje se na vzdělávání.

V práci používám oba pojmy souběžně, přičemž integrací rozumím proces, kdy je do „běžného“ kolektivu zapojeno konkrétní dítě či děti se specifickými potřebami. Inkluzí či inkluzivním prostředím pak stav, kdy je společnost či určitá skupina lidí připravena na poskytnutí rovných příležitostí všem, umí zacházet s rozmanitostí a pracuje s individuálními potřebami každého jedince – ať už jde o dítě s handicapem či bez handicapu.

Integrace se tedy v tomto pojetí týká pouze kolektivu, kde je zapojené dítě s handicapem, zatímco inkluze a inkluzivní prostředí se může týkat každého kolektivu, aniž bychom určovaly, zda v něm v danou chvíli nějaké děti s handicapem jsou.

Společenská integrace a inkluze se mohou plně uskutečňovat teprve tehdy, kdy společnost sdílí hodnoty o rovnoprávném postavení všech členů společnosti a právech každého jedince na plnohodnotné zapojení.

1.1. Integrace

Integrace je proces, kdy do kolektivu přijímáme dítě (či dospělého), které se něčím odlišuje. Mělo by jít o proces oboustranný – tedy dítě se přizpůsobuje kolektivu a kolektiv dítěti.¹ V tomto konceptu se předpokládá, že dítě s handicapem je jiné, než ostatní děti, a proto potřebuje, aby se mu prostředí individuálně přizpůsobovalo. Dítě se zároveň potřebuje přizpůsobit kolektivu, aby v něm mohlo obstát.

„Integrace se pokládá za vzájemný proces, ve kterém se obě strany k sobě přibližují a mění se, takže roste oboustranná pospolitost a sounáležitost. Cíl integrace spočívá v tom, vytvořit v kontextu rovnosti šanci vzájemné porozumění a akceptaci mezi postiženými a nepostiženými. To znamená brát i dávat na obou stranách.“²

---

¹ Srov. KOCHOVÁ, *Inkluze prakticky*.

² VÍTKOVÁ, r. 1998, *Integrativní speciální pedagogika*, s. 17

1.2. Inkluze

„Inkluze je komplexní koncepce a její definici nelze odbyť jednou větou s několika dobře zvolenými slovy. Vnímám ji jako nekonečný proces posilování zapojení všech, kterých se to týká, dětí, mladých lidí i dospělých. (...) Zvyšování zapojení všech znamená nejen to, že všichni mají právo navštěvovat místní vzdělávací instituce, ale i to, že vzdělávací systémy a jejich nastavení jsou schopny reagovat na různorodost ve způsobu, jakým rovnoprávně hodnotí děti, mladé lidi i dospělé, kteří s nimi pracují.“³

Angličan Tony Booth, který je autorem úvodní citace, považuje inkluzi za velmi širokou koncepci vycházející ze zásad, které by měly být základem rozvoje vzdělávání a společnosti a měly by definovat, jak bychom měli všichni usilovat o náš společný život. Zároveň zdůrazňuje, že *„jde o způsob změny obecného myšlení a celé struktury vzdělávání pro všechny“*.⁴ Tedy ne pouze pro lidi či děti spadající v rámci vzdělávání do oblasti speciální pedagogiky, ale pro každého žáka i pro každého člověka naší společnosti. Inkluze je plnohodnotné začlenění všech, je tedy pravým opakem „exkluze“ neboli vyloučení. Její součástí je tedy i odmítání a potlačování všech forem „exkluze“.⁵

Inkluze je stav, kdy je společnost připravena přijímat všechny bez rozdílu. Všichni počítají s tím, že lidé jsou různí a v souvislosti s tím mají i různé potřeby⁶ (přesněji různé způsoby v naplňování potřeb), se kterými se již předem počítá. I prostředí, ve kterém žijeme, je pak těmto potřebám automaticky přizpůsobeno. Jde tedy jak o změnu v nastavení systému, kdy budou např. všechny budovy i veřejná doprava bezbariérové a instituce budou automaticky připravené na lidi s handicapem⁷, tak především o změnu v myšlení lidí, kdy bude společnost přijímat všechny lidi bez rozdílu a bude s každým jednat individuálně a s dostatečnou úctou. Jedná se o ne zcela dosažitelný ideál, ke kterému je třeba stále směřovat, pokud chceme jako společnost naplňovat práva všech lidí zanesená v lidskoprávních dokumentech, k jejichž naplňování se Česká republika zavázala.

---

³ BOOTH, *How should we live together?*, in: *Pojďte do školy!*, s. 48-49

⁴ BOOTH, *How should we live together?*, in: *Pojďte do školy!*, s. 46

⁵ BOOTH, *How should we live together?*, in: *Pojďte do školy!*, s. 48-49

⁶ V této práci využívám pojem potřeby ve smyslu např. vzdělávacích potřeb, nikoli základních psychických potřeb, které jsou u všech lidí stejné.

⁷ Srov. Výzkum *Klíčové faktory ovlivňující inkluzi*, s. 10

2. Výchova ve volném čase

Kromě vzdělávání, které je realizované v rámci školní výuky, se mohou děti rozvíjet a vzdělávat i ve svém volném čase. Zatímco výchova a vzdělávání dětí a mládeže ve škole je vzděláváním formálním, organizovanou výchovu dětí v jejich volném čase nazýváme vzděláváním neformálním. Neformální vzdělávání může být realizováno pod záštitou různých sdružení, organizací a zařízení volného času. Jednu z těchto organizací, které realizují výchovu dětí v jejich volném čase je i Junák⁸, tedy největší organizace sdružující skauty a skautky na území České republiky.

2.1. Volný čas

Volný čas je čas, kdy člověk nevykonává činnost pod tlakem závazků. Můžeme ho vymezit jako čas, který zbývá po splnění pracovních i nepracovních povinností. Zároveň ho však můžeme charakterizovat pozitivně, tedy jako čas, kdy člověk koná činnost, do které vstupuje s očekáváním, účastní se jí na základě svého svobodného rozhodnutí a která mu přináší příjemné zážitky a uspokojení. Jako tři hlavní funkce volného času Hofbauer uvádí odpočinek (regenerace pracovní síly), zábavu (regenerace duševních sil) a rozvoj osobnosti (spoluúčast na vytváření kultury).⁹

Volný čas je dnes významnou oblastí života a výchovy dětí a mladých lidí¹⁰. Není samozřejmě umět smysluplně a vyváženě trávit svůj volný čas. I proto je zapotřebí volný čas dětí pedagogicky ovlivňovat. Pávková o volném čase dětí a mládeže píše: „*Specifickou zvláštností volného času dětí a mládeže je to, že z výchovných důvodů je žádoucí jeho pedagogické ovlivňování. Děti ještě nemají dostatek zkušeností, nedovedou se orientovat ve všech oblastech zájmových činností, potřebují citlivé vedení. Podmínkou účinnosti je, aby toto vedení bylo nenásilné, nabízené činnosti pestré a přitažlivé, účast na nich dobrovolná.*“¹¹

2.2. Neformální výchova a vzdělávání

K tomu, aby děti smysluplně vyplnily svůj volný čas i se učily se svým volným časem do budoucna nakládat, slouží mnohé organizované volnočasové aktivity. V rámci nich je realizovaná neformální výchova a vzdělávání.

Výchovou rozumíme záměrné cílevědomé působení na člověka, nejčastěji na dítě. Zároveň se předpokládá formování takových rysů osobnosti, které jsou

---

⁸ Celým názvem „Junák – svaz skautů a skautek ČR“, v průběhu tohoto roku bude název oficiálně změněn na „Junák – Český skaut z. s.“

⁹ HOFBAUER, *Děti, mládež a volný čas*, s. 13

¹⁰ Srov. HOFBAUER, *Děti, mládež a volný čas*, s. 16-17

¹¹ PÁVKOVÁ, *Pedagogika volného času*, s. 15

z hlediska potřeb společnosti považovány za kladné a žádoucí.¹² Neformální výchova pak je: „*cílená strukturovaná aktivita mimo formální výchovný systém (např. činnost v útvaru zájmové činnosti jako je zájmový kroužek, umělecký soubor nebo sportovní družstvo, členství ve sdružení dětí a mládeže)*“.¹³ Hofbauer dále uvádí, že neformální výchova zpravidla neprobíhá ve škole nebo jiném odborném vzdělávacím zařízení a nebývá zakončena udělením osvědčení. Realizuje se prostřednictvím dobrovolné činnosti dítěte nebo mladého člověka.¹⁴

Abychom mohli mluvit o neformální výchově či vzdělávání, musí jít tedy o proces plánovaný a vést k předem definovanému vzdělávacímu cíli. Proces by měl mít i další charakteristické znaky, kterými jsou:

- „*dobrovolnost,*
- *přístupnost každému (v ideálním případě),*
- *zaměření na ty, kdo se učí, a s jejich aktivní účastí,*
- *zahrnutí jak individuálního učení, tak učení se ve skupině a od skupiny,*
- *zaměření na osvojování dovedností pro život a přípravu na aktivní občanství,*
- *celostní přístup – zahrnuje znalosti, dovednosti a postoje a rozvíjí člověka jako celou osobnost včetně jeho emocí a hodnot,*
- *učení založené na zkušenosti a činnosti,*
- *rozdělení procesu učení do konkrétních postupných kroků, které jsou stejně důležité jako samotný výsledek učení,*
- *učení vycházející z potřeb účastníků.“¹⁵*

Činnosti ve volném čase, vhodně pedagogicky ovlivňované, jsou pak příležitostí pro rozvoj všech stránek osobnosti, tělesných a duševních vlastností i sociálních vztahů.¹⁶

2.3. Skauting jako volnočasová aktivita

Rozvoj všech stránek osobnosti nabízí kromě mnoha jiných organizací a výchovných systémů i skauting. Ač vedoucí skautských oddílů nemají obvykle pedagogické vzdělání¹⁷ a provádějí svou činnost dobrovolně, splňuje výchova dětí ve skautu všechny charakteristiky neformálního vzdělávání, které byly v textu již zmíněny. Skauting je promyšleným systémem výchovy a

¹² PÁVKOVÁ, *Pedagogika volného času*, s. 35

¹³ HOFBAUER, *Děti, mládež a volný čas*, s. 19

¹⁴ HOFBAUER, *Děti, mládež a volný čas*, s. 19

¹⁵ <http://www.mladezvakci.cz/informace-o-programu/neformalni-vzdelavani/>

¹⁶ PÁVKOVÁ, *Pedagogika volného času*, s. 20

¹⁷ Oficiální vedoucí v rámci skautské organizace Junák jsou proškoleni v základech pedagogiky, které jsou součástí kvalifikačních kurzů.

sebevýchovy.¹⁸ Děti se v rámci skautského programu učí různým znalostem, ale především rozvíjejí rozličné schopnosti a dovednosti. Zvláště při vícedenních akcích se pak učí i samostatnosti v péči o svou osobu. Na vícedenních akcích a táborech je také možnost nabídnout dětem rozvržení aktivního času a času odpočinku, organizovaných činností i činností, kdy si mohou volně zvolit, jak využijí svůj volný čas. To vše v rámci skupiny podobně starých dětí. S přibývajícím věkem se mladí lidé učí zodpovědnosti, organizaci skupiny, zapojení se do tvorby programu a péče o mladší.

Skauting nenabízí vyhraněné specializované znalosti či dovednosti jednoho oboru či zaměření, jako to z pravidla bývá u kroužků a klubů různého druhu a typu. Nabízí všestranné dovednosti pro život i možnost celoživotní náplně.

Velmi významnou složkou je socializace v rámci skupiny, kde děti nalézají jak skupinu vrstevníků, tak možné vzory jak u starších dětí, tak v osobnosti svých rádců a rádkyň¹⁹, vůdců a vůdkyň.

2.4. Inkluze ve volnočasovém vzdělávání

Pávková uvádí, že: „*pedagogické ovlivňování volného času by mělo podporovat aktivitu dětí a mládeže, poskytovat prostor pro jejich spontaneitu, uspokojovat potřeby nových dojmů, seberealizace, sociálních kontaktů, kladné citové odezvy, ale poskytovat i pocit bezpečí a jistoty.*“²⁰ Její slova poukazují na důležitost výchovy ve volném čase. Každé dítě potřebuje prostor pro svou seberealizaci, zažívat a poznávat nové věci, mít dostatek sociálních kontaktů s dalšími dětmi. Toto vše potřebují, stejně jako všechny jiné děti, i děti s postižením. Kromě toho jim ve většině případů prospívá rozvíjet se ve zdravém kolektivu.

Mezi výše zmiňovanými charakteristickými znaky procesu neformálního vzdělávání nacházíme i „přístupnost každému“. Jsou ale instituce a organizace zabývající se neformálním vzděláváním otevřené opravdu všem? Mají všechny děti možnost tyto instituce navštěvovat?

Projekt „Klíče pro život“²¹, který se v rámci České republiky snažil poukázat na význam neformálního vzdělávání, nechal zrealizovat výzkum²²

---

¹⁸ O principech a metodách skautingu se zmiňují více v kapitole „Junák – český skaut“.

¹⁹ Vedoucí družiny (týmu dětí, obvykle o 6–8 členech), který je podobného věku jako členové tohoto týmu.

²⁰ PÁVKOVÁ, *Pedagogika volného času*, s. 20

²¹ Projekt zabývající se rozvojem klíčových kompetencí v zájmovém a neformálním vzdělávání. Od roku 2009 projekt realizoval Národní institut dětí a mládeže (NIDM) ve spolupráci s Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy. Stránky projektu jsou www.kliceprozivot.cz.

²² Výzkum na téma „klíčové faktory ovlivňující inkluzi dětí a mládeže se specifickými vzdělávacími potřebami do zájmového a neformálního vzdělávání“. Dostupný na: http://www.gac.cz/userfiles/File/nase_prace_vystupy/GAC_NIDM_inkluzi_SVP.pdf

zabývající se klíčovými faktory inkluze ve volnočasovém vzdělávání, který se mimo jiné snaží na tyto otázky odpovědět.

Než se dostaneme k tomu, jaká je míra zapojení dětí s postižením do oddílů a kroužků, seznámme se nejdříve s tím, co znamená inkluze z pohledu dětí se zdravotními handicapem v prostředí volnočasového vzdělávání.

Brožurka shrnující výstupy z projektu, popisuje inkluzi z pohledu dětí těmito body:

- „*mít stejné možnosti a volby jako ostatní*
- *být uznán(a) a oceňován(a) pro to, jaký(á) jsem*
- *být s kamarády na základě společných zájmů, nikoli handicapu*
- *být vážený zákazník a vítaná účastnice komunitních programů bez ohledu na míru handicapu*
- *mít zařízení a prostory, které jsou dostupné a snadno využitelné pro všechny*
- poskytovat nutné individuální úpravy, výpomoc a podporu tak, aby každá osoba plnohodnotně těžila ze zapojení v komunitě.“²³

Teď zpět k předchozí otázce. Podle zmíněného výzkumu²⁴, provedeného v roce 2009, je celková míra zapojení dětí a mládeže se speciálními vzdělávacími potřebami do aktivit v oblasti neformálního vzdělávání velmi nízká a nahodilá. Toto podle zprávy z výzkumu potvrdili jak lidé pracující v různých institucích s dětmi s handicapem, tak rodiče dětí, pro které bylo údajně velmi těžké najít organizaci, která by jejich dítě přijala a plnohodnotně zapojila.

V praxi tedy neplatí dosažitelnost zájmového a neformálního vzdělávání všem bez rozdílu. Sociální inkluze není systémovou záležitostí a každý z rodičů se musí o zapojení svého dítěte snažit sám. Organizace poskytující neformální vzdělávání a nejsou přímo zaměřené na děti s handicapem s touto cílovou skupinou většinou nepočítají. Organizace také narážejí na bariéry, kterými jsou nedostatek financí, materiálu, osobních asistentů a další. Dále většinou nejsou pedagogové a vedoucí na práci s dětmi se speciálními vzdělávacími potřebami (dále SVP) připraveni.

Ve společnosti je dosud rozšířen názor, že je normální, aby se děti s postižením vzdělávaly mimo hlavní proud, a sociální inkluze tedy není ve společnosti bezvýhradně podporována. Rodiče dětí s SVP tak často ani nenapadne, že by se jejich děti mohly účastnit aktivit, které se na ně specificky nezaměřují.²⁵

---

²³ ŠIMKOVÁ, *Patříte mezi nás?*, s. 8-9

²⁴ Jde o výzkum kvalitativní, nikoli kvantitativní, přesto byl v rámci výzkumu použit značně velký vzorek rodičů, dětí s postižením i pracovníků různých institucí a organizací.

²⁵ ŠIMKOVÁ, *Patříte mezi nás?*, s. 19

3. Junák – český skaut

V předchozí kapitole jsme se dočetli o významu výchovy ve volném čase i naznačili její význam pro výchovu všech dětí. Říkám-li všech, míním tím i děti se specifickými potřebami. V této kapitole uvádím základní informace o Junáku jako organizaci, která by díky svému hodnotovému zaměření mohla být otevřená dětem se specifickými potřebami.

3.1. Informace o Junáku

Junák²⁶ je největší organizací sdružující skauty a skautky na území České republiky. Je členem světové skautské organizace WOSM²⁷ a hlásí se tak k jejímu poslání, principům a metodám. Jde o výchovnou organizaci, která pracuje s dětmi a mladými lidmi a je postavená na činnosti dobrovolníků.

Ve stanovách Junáka se dočteme, že jde o dobrovolné, nezávislé a nepolitické sdružení, které sdružuje své členy a členky bez rozdílu národnosti, náboženského vyznání, politického přesvědčení, rasy nebo jiných rozdílů.²⁸

3.2. Historie Skautingu

Zakladatelem skautingu je Angličan Robert Baden-Powell. Za letopočet vzniku skautingu je považován rok 1907. U nás hnutí založil učitel A. B. Svojsík, který vydává roku 1912 knihu „Základy Junáctví“. A. B. Svojsík v knize nevycházel pouze z Baden-Powellova skautingu, významně se inspiruje také E. T. Setonem (jeho Woodcraft Indians, Ligou lesní moudrosti).²⁹ Název Junák má organizace v názvu již od samého počátku své existence. Organizace byla za dobu své historie třikrát rozpuštěna. Poprvé na začátku druhé světové války a na jejím konci pak opět obnovena. Podruhé byla rozpuštěna po únoru 1948. V roce 1968 pak obnovena a opět zakázána. Některé skautské oddíly však pokračovaly i za nepříznivých dob ve své činnosti jako oddíly různých mládežnických organizací, například jako turistické oddíly mládeže v rámci tělovýchovné organizace ČSTV. Oficiálně byla činnost opět obnovena v roce 1989.³⁰

---

²⁶ Celý název organizace je „Junák – svaz skautů a skautek ČR“. Na XIV. Valném sněmu Junáka v Litomyšli, tedy v době, kdy vzniká tato práce, byla však odhlasována změna názvu organizace na „Junák – český skaut, z.s.“. Jméno organizace tak bude v druhé polovině roku 2014 oficiálně změněno.

²⁷ „World Organization of the Scout Movement“. Jde o Světovou organizaci skautského hnutí. Oficiální stránky organizace jsou: www.scout.org

²⁸ *Stanovy Junáka – svazu skautů a skautek ČR* schválené dne 21.10. 2001. Stanovy Junáka budou však v nejbližší době aktualizovány, souběžně se změnou názvu organizace.

²⁹ SVOJSÍK, *Základy Junáctví*, s. 19

³⁰ ŠANTORA, *Skautské století*.

3.3. Poslání a principy

„Posláním Junáka je podporovat rozvoj osobnosti mladých lidí, jejich duchovních, mravních, intelektuálních, sociálních a tělesných schopností tak, aby byli po celý život připraveni plnit povinnosti k sobě samým, bližním, vlasti, přírodě a celému lidskému společenství v souladu s principy a metodami, stanovenými zakladatelem skautského hnutí, lordem R. Baden-Powellem, a zakladatelem českého skautingu, prof. A. B. Svojsíkem.“³¹

V poslání Junáka se objevují tři základní principy skautingu: povinnost k sobě, povinnost k bližním a povinnost k Bohu. Tyto tři principy jsou třemi skupinami hodnot, které je možné popsat jako člověk – společenství – přesah.

- První princip se tak týká důrazu na **jednotlivce**, jeho individualitu a osobní rozvoj. Vyzdvihuje hodnotu člověka jako takového, bez ohledu na jeho konkrétní specifika či názory.
- Druhý princip se týká hodnot, které obnáší **společenství**, tedy důrazu na lidské vztahy a život ve společenství. Vede tak ke kultivaci vztahů. Týká se jak rodiny, školní třídy, pracovního kolektivu, party ze skautu, tak i širšího prostředí, ve kterém žijeme.
- Třetí jsou hodnoty týkající se **přesahu**. Povinnost k Bohu je chápána spíše jako víra v něco – v hodnoty, které nás přesahují. Skauting není vázaný na jakékoli náboženství ani ke konkrétní kultuře, je ale přesvědčen o existenci hodnot, které jsou nezávislé na člověku a které ho přesahují. Na těchto třech principech je postavena skautská výchovná metoda.³²

3.4. Skautská výchovná metoda

„Skautská výchovná metoda vede mladého člověka na cestě osobního růstu, je soustavou výchovy a sebevýchovy vedoucí k upevňování charakteru, vytváření hodnotového systému, rozvoji dovedností a znalostí.“³³

Jak už bylo napsáno výše, skautská metoda je postavena na třech principech skautingu, které se dají interpretovat jako hodnoty zaměřené na jednotlivce, hodnoty zaměřené na společenství a uznávání hodnot, které člověka přesahují.

Samotná výchovná metoda obsahuje sedm bodů, které tvoří základní rámec skautské výchovy. K těmto bodům se hlásí skautské organizace z celého světa sdružené pod mezinárodní skautskou organizací WOSM.

- Prvním z nich je **„skautský slib a zákon“**, který je základem pro porozumění hodnotám skautingu a zahrnuje jeho výše zmíněné principy.

---

³¹ Stanovy Junáka – svazu skautů a skautek ČR. schválené X. Valným sněmem Junáka ve Vsetíně dne 21.10. 2001

³² VOŇAVKOVÁ, Tichou poštou, in: Skauting, str. 6-11

³³ Stanovy Junáka – svazu skautů a skautek ČR ze dne 21.10.2001

- Dalším bodem je „**učení se tím, co dělám**“. Jde o učení se praktickými činnostmi i prostřednictvím her.
- Důležitým prvkem je „**družinový systém**“. Družiny jsou malé skupiny dětí po šesti až osmi členech tvořící jeden tým. V čele každé družiny stojí rádce. Uvnitř tohoto týmu skauti organizují život skupiny, sdílí zodpovědnost a spolupodílejí se na společných aktivitách, to vše s podporou dospělého.
- Dalším neméně důležitým bodem je „**symbolický rámeček**“, ten je postaven na fantazii, touze po dobrodružství a tvořivosti dětí a mladých lidí. Je to prostředek, jak mladé lidi přitáhnout a zaujmout pro činnost.
- Pátým bodem je „**osobní růst**“, který obnáší pomoc každému jednotlivci pracovat na svém osobním rozvoji, pomoci mu najít svou cestu, jak se rozvíjet.
- Další je „**příroda**“, (tedy především pobyt v přírodě), která poskytuje ideální podmínky, ve kterých se může člověk rozvíjet. Skauting využívá rozličných možností, jak se učit v přírodě.
- Posledním bodem je „**podpora dospělými**“. Skauting je hnutím dětí a mladých lidí, kteří však dělají svoji činnost pod vedením dospělých. Rolí dospělých vedoucích je vést program, být vzdělavateli a facilitátory skupiny. Vedoucí dohlíží na to, aby realizovaný program podporoval jak jednotlivce, tak skupinu jako celek.³⁴

3.5. Výchovný program Junáka

Junák se snaží být moderní organizací využívající výchovné prostředky odpovídající zájmům a potřebám současných dětí. K tomu slouží ucelený výchovný program Junáka, který byl v posledních letech průběžně inovován. Prostředky, které program využívá, mají vést k naplňování poslání Junáka. Tedy k naplňování jeho hodnotového systému.³⁵

Podnětem pro inovaci výchovného programu se stal dokument schválený v roce 2005 na Valném sněmu Junáka³⁶. V tomto dokumentu s názvem Charta českého skautingu na počátku 21. století³⁷ se píše, že skauting je myšlenkou, která: „*nenechává lidi tam, kde jsou, ale vede je dál a výš, protože je promyšleným systémem výchovy a sebevýchovy.*“ „*Díky němu vyrůstají z dětí lidé, kteří se stávají pilíři občanské společnosti, jsou ochotní a schopní utvářet*

³⁴ <http://www.scout.org/node/65>

³⁵ Srov. <http://krizovatka.skaut.cz/novy-skautsky-program-3/o-projektu-novy-program/>

³⁶ „Valný sněm Junáka“ je nejvyšším orgánem Junáka, kde se sejdou zvolení delegáti organizačních jednotek.

³⁷ Dokument z roku 2005 přijatý na XI. Valném sněmu Junáka. „Předcházela mu mimo jiné úvaha o tom, jak mají vypadat a jaké vlastnosti, schopnosti a dovednosti, vzhledem k principům a poslání skautingu mají mít v dnešní době mladí lidé, kteří úspěšně projdou skautskou výchovou. Charta se stává impulzem pro inovaci skautského výchovného programu a pro modernizaci organizace.“ (<http://www.skaut.cz/skauting/o-skautingu/historie>)

svět kolem sebe k lepšímu.“ Jako jeden z mnoha bodů, jaký Junák musí být, aby toto naplnil, je i to, že musí být: „*pestrý a rozmanitý, respektující různorodost cest vedoucích ke společnému cíli a v jinakosti nevidět nebezpečí, ale obohacení*“.³⁸

Věkové kategorie

Výchova v rámci skautingu je rozdělena na jednotlivé věkové kategorie. Pro ně je pak připraven program příslušný jejich věku tak, aby děti vhodně stimuloval. Věková kategorie chlapců ve věku 8–10 se nazývá „vlčata“, věková kategorie dívek stejného věku „světlušky“. Chlapci a dívky ve věku 11–15 let jsou „skauti“ a „skautky“. Chlapci věkové kategorie 15–18 let jsou „roveři“, dívky pak „rangers“.³⁹ Děti ve věku 5–7 let se nově nazývají „benjamínci“.

3.6. Fungování oddílů

Výchovnou jednotkou v Junáku je skautský oddíl. Oddíly fungují pod jednotlivými skautskými středisky. Oddíly mohou být chlapecké, dívčí, nebo koedukované. Někdy oddíly zahrnují všechny věkové kategorie dětí, někdy jsou zaměřené pouze na jednu věkovou kategorii. V rámci oddílu jsou děti rozděleny do družin. Děti se scházejí jednou týdně na schůzkách. Přibližně jednou do měsíce pak vyjíždějí na víkendové akce (tzv. výpravy). Může jít o jednodenní akce zaměřené na nějakou kulturní či sportovní aktivitu nebo výlety do přírody s poznáváním nových míst. Aktivity mohou být opravdu různorodé. Vyvrcholením celoroční skautské činnosti je pak letní tábor. Aktivity družiny ve věkové kategorii skautů a skautek mají mít v ideálním případě zkušeného rádce, který je podobného věku jako samotní členové družiny a je „šéfem“ dané družiny. Tento rádce připravuje pro družiny část programu. Každý oddíl má hlavního vůdce oddílu, který je plnoletý a má na vedení oddílu příslušnou kvalifikaci, získanou v rámci vnitřního vzdělávacího systému Junáka. S vedením oddílu dále vedoucímu pomáhá zástupce vůdce a případně další vedoucí. Vedoucí spolu s rádcem se scházejí na pravidelných oddílových radách.⁴⁰

---

³⁸ Charta českého skautingu na počátku 21. století, dostupná na <http://www.skaut.cz/sites/default/files/charta-ceskeho-skautingu.pdf>

³⁹ <http://www.skaut.cz/skauting/pro-rodice/prihlaseni-ditete>

⁴⁰ Srov. <http://www.skaut.cz/skauting/pro-rodice/program>

4. Integrace dětí se specifickými potřebami v Junáku

V kapitole se dočtete, jaké jsou podmínky pro integraci dětí se specifickými potřebami na straně Junáka jako organizace. Samostatné podkapitoly jsou pak věnované tomu, jakou podporu v práci s dětmi se specifickými potřebami Junák svým vedoucím nabízí a tomu, jak jsou samotné oddíly otevřené přijímání dětí se specifickými potřebami.

4.1. Podmínky pro integraci dětí v Junáku

V minulé kapitole jsme se již dozvěděli o výsledcích výzkumu, týkajícího se integrace dětí v institucích a organizacích neformálního vzdělávání. Dovolím si ho částečně využít i v této kapitole a to tak, že si zapůjčím body, které si výzkum stanovil jako faktory ovlivňující integraci dětí se specifickými potřebami. Z mého pohledu jde tedy o faktory, jejichž naplnění vypovídá o podmínkách integrace v Junáku jako organizaci. Tedy o tom, jak a do jaké míry je organizace inkluzivní.

Na zapojování dětí a mladých lidí se specifickými vzdělávacími potřebami do neformálního vzdělávání mohou mít vliv tři skupiny faktorů. Jsou jimi faktory na straně organizací, na straně dětí a mládeže s handicapem a na straně samotných aktivit. Faktorů na straně dětí s handicapem je mnoho – od psychologických, kam může spadat např. nedůvěra k prostředí či předchozí špatná zkušenost, přes kompetenční – tedy míru dovedností, znalostí a schopností, k socializačním, informačním, ekonomickým, časovým a logistickým faktorům, až po faktory zdravotní.⁴¹

Faktory na straně samotných dětí se dále zabývat nebudu, neboť ty nemůže samotná organizace nijak ovlivnit. Tyto faktory jsou často již překážkou pro samotné nalezení a vyjádření zájmu o danou volnočasovou aktivitu, nebo se často vyjasní již před vstupem dítěte na aktivitu či brzy po tom, co začne dítě danou aktivitu navštěvovat. Naopak se dále zaměřím na faktory na straně organizací a samotných aktivit tak, jak je představuje výzkum, a srovnávám je se situací v Junáku. Využívám především svých zkušeností, nicméně snažím se daná fakta podložit i odkazy na jednotlivé internetové stránky.

Na straně organizací je takovýchto faktorů pět. Jde o dosažitelnost, zaměření organizace, materiální vybavenost organizace, ekonomickou náročnost a připravenost vedoucích.⁴²

---

⁴¹ ŠIMKOVÁ, *Patříte mezi nás?*, s. 7

⁴² ŠIMKOVÁ, *Patříte mezi nás?..* s. 7

Dosažitelnost – *mají děti a mladí lidé se speciálními vzdělávacími potřebami z minorit či vyloučených lokalit vůbec možnost organizace navštěvovat?*

Skautské oddíly jsou nahusto rozesety po celé České republice⁴³, skautský oddíl se nachází v každém větším městě, ale i na mnohých vesnicích. Junák jako organizace neovlivňuje, kde budou dětské oddíly fungovat. Junák pouze sdružuje jednotlivá skautská střediska⁴⁴, která jsou organizována pod jednotlivými skautskými okresy a kraji. Kdo splní potřebné podmínky a chce využívat skautskou metodu, může se se svým oddílem pod Junáka připojit nebo v rámci Junáka svůj oddíl založit. Teoreticky se skautský oddíl může nacházet i v sociálně vyloučené lokalitě, najde-li se člověk, který by tam byl ochoten a schopen skautskou metodu uplatňovat. Jedná-li se o dosažitelnost například pro lidi na vozíku, tak je velmi pravděpodobné, že většina kluboven není bezbariérových. Vzhledem k neziskovosti organizace se dá předpokládat, že se skauti musí obvykle spokojit s klubovnou, kterou mají.⁴⁵ Bezbariérovost skautských kluboven stejně jako u většiny jiných budov bude tedy zřejmě velmi nízká. Případná přestavba pak velmi organizačně i finančně náročná a tedy spíše nepravděpodobná. Je tedy závislá na penězích získaných od státu či nadací i na čase a energii, kterou by museli vedoucí do získávání finančních prostředků zmíněnými cestami vložit.

Zaměření organizace – *počítá či nepočítá s tím, že by ji mohly navštěvovat děti se speciálními vzdělávacími potřebami z minoritního prostředí, ve svých dokumentech a cílech? A pokud ano, co pro to dělá?*

Jak jsme se dočetli v kapitole „Junák – český skaut“, má Junák ve svých dokumentech obsažené mnohé hodnoty, které vyjadřují, že by měl být otevřenou a nediskriminující organizací. Ve stanovách se uvádí, že sdružuje své členy bez ohledu na národnost, náboženské vyznání, rasu, ale i jiné rozdíly. Ve svých principech má zaneseno, že by měl skaut pomáhat bližním. Organizace by také měla být pestrá a rozmanitá.

Cíl týkající se toho, aby byla organizace otevřena lidem s postižením a co by pro to měla organizace udělat, se nicméně v dokumentech organizace přímo nenachází. Junák má však zřízený odbor⁴⁶, který poskytuje podporu oddílům,

---

⁴³ <http://www.skaut.cz/pridejte-se>

⁴⁴ Skautská střediska jsou základními organizačními jednotkami Junáka. (Viz. Stanovy Junáka)

⁴⁵ Klubovny jsou často přiděleny skautům městem či obcí, někdy jsou přímo ve vlastnictví střediska, potažmo Junáka jako celku.

⁴⁶ Stránky odboru jsou: www.spv.skauting.cz

kteřé již dítě se specifickými potřebami v oddíle mají či by takové dítě chtěli přijmout. Více o odboru se dočtete v následující kapitole.

Junák se na svých oficiálních stránkách přímo neprezentuje jako organizace otevřená dětem s postižením. Kdyby se veřejně deklaroval jako organizace otevřená začlenění dětí s handicapem nebo dokonce tyto děti vyhledával, dá se očekávat, že by pak vzorek dětí v Junáku nebyl přirozený. Aby bylo rozložení dětí přirozené, musely by otevřenost deklarovat všechny volnočasové organizace. Ovšem i o to se odbor Junáka „Skauting pro všechny“ pokouší. Inicioval totiž konferenci o inkluzi ve volnočasových organizacích „Dopoledne inkluze, odpoledne...?“⁴⁷ a tím se snažil podpořit diskuzi nad těmito tématy na úrovni organizací neformálního vzdělávání.

Materiální vybavenost organizace – *má vůbec podmínky pro zapojení dětí s SVP? A pokud ano, pro jaké typy dětí?*

Výzkum uskutečněný v rámci Junáka, o kterém se dočtete níže, ukazuje, že v Junáku jsou zastoupeny děti s rozličným druhem specifických potřeb od zdravotního a sociálního znevýhodnění až po různé druhy postižení. Díky tomu, že program organizace není zaměřen specificky na jednu zájmovou činnost, ale jde o široké spektrum různých aktivit, není třeba žádné konkrétní specializované vybavení kromě základního vybavení na pobyt v přírodě, které si musí zajistit člen sám. Zároveň záleží na tom, jak je vybaveno konkrétní skautské středisko. Zdrojem finančních prostředků střediska jsou pouze příspěvky za registraci od dětí a dospělých členů, případné dotace nebo příspěvky individuálních dárců. Junák pracuje s dětmi a mládeží, jako takový může žádat o dotace a granty od státu, krajů a obcí. Shánění finančních prostředků pro středisko je obvykle časově náročné a odvíjí se vždy od momentální situace. Některá střediska jsou tak formou dotací od kraje dobře celoročně zajištěna, jiná mohou mít se získáním dostatečných finančních prostředků značný problém. V reakcích vedoucích jsem se setkala jak s poukazem na to, že je pro konkrétní oddíl na táboře finančně zátěží bezlepková dieta jednoho člena, tak s jiným případem, kdy byla podpořena finančně nákladná častější doprava autem pro méně pohyblivého člena oddílu. Finanční podpora oddílů, které mají děti se specifickými potřebami, není ze strany Junáka nijak zajištěna. Junák může pouze prostřednictvím svého odboru „Skauting pro všechny“ poradit, kde zažádat o konkrétní finanční prostředky.

Ekonomická náročnost – *jak je činnost v oddíle či kroužku nákladná, případně zda pro určité typy členů existují úlevy?*

---

⁴⁷ Výstupy z konference jsou dostupné na: http://spv.skauting.cz/wp-content/uploads/2013/12/Junak_Specificke-potreby-deti-a-mladeze-v-institucich-neformalniho-vzdelavani_final.pdf

Členské poplatky v jednotlivých oddílech nebývají nijak vysoké, obvykle jde zhruba o 500–1000 Kč ročně. Zároveň si však musí člen pořídit vybavení na víkendové akce a pobyt v přírodě, později pak i skautský kroj. Dalším výdajem jsou pak platby za samotné víkendové akce a za tábor.⁴⁸ Pokud má oddíl dotace od kraje, kterými je možné poplatky za víkendové akce a tábor dětem snížit, nejde o částky příliš vysoké. Skautští vedoucí mají zároveň možnost v případě potřeby roční členské poplatky svým členům rozložit na postupné splátky. Také nejsou výjimkou sourozenecké slevy, burzy vybavení mezi rodiči či zapůjčení konkrétního vybavení dítěti, pokud oddíl dané vybavení má. Středisková rada může rozhodnout i o případném snížení platby pro konkrétní dítě, pokud ví, že finanční situace rodiny je problematická.

Připravenost vedoucích – *jaká je odborná vybavenost a zkušenosti vedoucích aktivit, jejich vstřícnost k práci s mládeží s SVP? Vybavenost vedoucích by v ideálním případě měla zahrnovat povědomí o účinných metodách pomoci pro určité typy handicapů.*

Vstřícnost vedoucích k práci s dětmi se specifickými potřebami je povětšinou velmi dobrá, více se o tom zmiňují v kapitole otevřenost oddílů dětem se specifickými potřebami. Vedoucí však povětšinou nejsou odbornými pedagogy. Jde o lidi, kteří dělají svou práci dobrovolně ve svém volném čase. Kvalifikaci vedoucích však Junák zajišťuje na svých kvalifikačních kurzech, kterými musí projít každý hlavní vedoucí oddílu. Mnoho vedoucích pracuje s dětmi již mnoho let. Mladší vedoucí zase povětšinou oddílem sami prošli a postupně získávali dovednosti a schopnosti pro budoucí vedení. Pro mladé rádce družin pořádá Junák rádcovské kurzy. Pro starší pak kurzy čekatelské, které jsou podmínkou pro absolvování kvalifikačního vůdcovského kurzu. Vedoucí jsou tedy mimo jiné vzděláni v základech pedagogiky a zdravotní péče (včetně kurzu první pomoci).⁴⁹ Speciální pedagogika zatím není automatickou součástí těchto kurzů. Příležitostně je však i toto téma na kurzech zařazeno. Na téma specifických potřeb dětí probíhají v rámci Junáka specializované semináře, nejsou však ve všech krajích a zároveň jsou pro vedoucí oddílů značně časově náročné. Seminářů se proto účastní jen velmi malá část vedoucích. K dispozici jsou však informace a různé odborné materiály, vztahující se přímo k práci s dětmi se specifickými potřebami v oddílech, na webových stránkách odboru Junáka „Skauting pro všechny“. Vedoucí mohou v případě potřeby také požádat o radu prostřednictvím e-mailového dotazu.

---

⁴⁸ <http://www.skaut.cz/ceana-a-vybaveni>

⁴⁹ <http://www.skaut.cz/skauting/pro-rodice/program>

4.2. Podpora pro integraci dětí se specifickými potřebami v Junáku

Před několika lety byl založen odbor Junáka „Skauting pro všechny“, o kterém se dočtete níže a který se dnes intenzivně věnuje podpoře integrace dětí s postižením a znevýhodněním ve skautských oddílech. Nejde ale o téma v českém skautingu nijak nové. Ve sborníku přednášek I. a II. semináře o výchově mládeže a formaci vůdců, vydaného již v roce 1992, je zařazena přednáška Nataši Brázdové s názvem „Skauting pro děti s postižením“. V přednášce autorka poukazuje na to, že by měl být Junák přístupný právě i těmto dětem, které postavil život do ztížené životní situace. Rozebírá, čím se děti s postižením liší od zdravých dětí, jaké mají problémy a jak jim lze pomáhat. Jde o odbornou přednášku, kde shrnuje jak jednotlivé druhy postižení, tak to, jak pracovat s dětmi s různými druhy postižení v rámci skautské činnosti a jak je zařadit do běžného chodu oddílů.⁵⁰

Skauting pro všechny

Od konce roku 2011 funguje pod Junákem již zmíněný odbor s názvem „Skauting pro všechny“. Zaměřuje se na podporu začleňování dětí se specifickými potřebami do skautských oddílů. Posláním tohoto odboru je podporovat vedoucí oddílů i oddíly samotné v udržení a zkvalitnění podmínek pro děti se specifickými potřebami v Junáku.⁵¹ Tohoto se snaží dosáhnout především skrze podporu vedoucích v práci s dětmi se specifickými potřebami. Pořádá proto řadu seminářů zaměřených jak na obecné informace o různých druzích postižení a znevýhodnění, tak na výměnu zkušeností mezi vedoucími. Specializovanými semináři jsou například seminář se zaměřením na ADHD či sociální znevýhodnění. Zároveň organizuje přednášky a programy na téma práce a začlenění dětí se specifickými potřebami, a to jak na tradičních skautských akcích, tak na oficiálních vzdělávacích kurzech Junáka, pokud o to pořadatele kurzu požádají. Vydává také metodické příručky pro práci s jednotlivými typy znevýhodnění. Kromě toho zřizuje „Skauting pro všechny“ e-mailovou poradnu, kam se mohou vedoucí obrátit v případě potřeby o radu. Touto cestou nabízí odbor možnost zkontaktování s odborníkem na potřebnou oblast. Jako podporu oddílům propaguje odbor též odbornou supervizi, kterou si mají oddíly možnost skrze odbor zajistit. Odbor se již delší dobu snaží rozšířit svou činnost i do jednotlivých krajů republiky, aby mohla pomoc oddílům probíhat vždy cíleně v rámci konkrétního regionu.⁵²

⁵⁰ BRÁZDILOVÁ, *Skauting pro děti s postižením*, in: *Skautský seminář*, str. 94

⁵¹ „Cíle a nástroje Odboru Skauting pro všechny“ – dokument vzniklý spolu se založením odboru dne 11.11.2011

⁵² www.spv.skauting.cz

4.3. Otevřenost oddílů dětem se specifickými potřebami

Už jsme se dozvěděli, jaké jsou teoretické podmínky pro integraci dětí se specifickými potřebami v Junáku. V této kapitole zkusíme nahlédnout do toho, jak je to doopravdy. Chodí do skautských oddílů i děti se specifickými potřebami? Kolik takových dětí v oddílech je? Jsou vedoucí oddílů ochotní přijímat i děti s postižením?

V roce 2012 byl do prvního kola výzkumů v rámci Junáku s názvem „Sondy do skautského světa“ zahrnuto i téma integrace dětí se specifickými potřebami ve skautských oddílech. V části, která se týkala právě integrace dětí se specifickými potřebami, odpovídalo přibližně 550 vedoucích oddílů z celé České republiky. To znamená, že se výzkumu zúčastnila přibližně třetina hlavních vedoucích oddílů. Výzkum se týkal jak toho, jestli a kolik dětí se specifickými potřebami mají vedoucí momentálně ve svém oddíle, tak toho, jestli již někdy nějaké dítě se specifickými potřebami odmítl vedoucí do oddílu přijmout.⁵³ Výzkum pojednával o dětech se specifickými potřebami ve velmi široké škále, zahrnoval jak děti se sociálním či zdravotním znevýhodněním, tak děti se zdravotním postižením.⁵⁴

4.3.1. Přítomnost dětí se specifickými potřebami v oddílech

Z výzkumu vyplynulo, že v době, kdy byl výzkum prováděn bylo jedno či více takových dětí v 66 % skautských oddílů. Zároveň většinou nebylo v těchto oddílech takové dítě jen jedno, ale bylo tam více dětí se specifickými potřebami. Mediánem jsou tři děti na oddíl.⁵⁵ V tabulce, kterou naleznete v příloze této práce,⁵⁶ se také dozvídáme, že jedno dítě se specifickými potřebami mělo v době výzkumu pouze v 15 % oddílů, které odpověděly na přítomnost dítěte v oddíle kladně. Celých 10 % vedoucích pak uvádí, že mají v oddíle osm a více dětí se specifickými potřebami. Přibližně 15 % vedoucích má pak v oddíle takovýchto dětí pět nebo šest. Může tak jít buď o větší oddíly, kde se početné množství těchto dětí rozprostře ve více samostatných družinách, nebo může tento údaj naznačovat, že v některých oddílech fungují družiny, které jsou složené pouze z dětí se specifickými potřebami, tedy například dětí se sociálním znevýhodněním nebo dětí s konkrétním postižením. Konkrétním

---

⁵³ Hlavním cílem výzkumu bylo zjistit, kolik dětí v oddílech je, a jakou podporu by vedoucí v práci s dětmi ocenili. Výzkum zároveň obsahoval i otázky na to, jak vnímají vedoucí začlenění dítěte v oddíle.

⁵⁴ ŘÍHA, *Sondy do skautského světa*, s. 4-5

⁵⁵ ŘÍHA, *Sondy do skautského světa*, s. 4-5

⁵⁶ Příloha č. 1, tabulka č. 1. Jde o tabulku výstupů z projektu, která nebyla oficiálně zveřejněna a která mi byla poskytnuta ústředím Junáka

příkladem jsou například družiny dětí s autismem nebo oddíl neslyšících⁵⁷, který funguje pod jedním z pražských skautských středisek. Kromě mých předpokladů s možností velkých oddílů či specializovaných družin to může v některých případech znamenat, že je dětí se specifickými potřebami v poměru s ostatními dětmi v oddíle poměrně hodně.

V době výzkumu chodilo do Junáka přibližně 4000 dětí se specifickými potřebami. Jaké je složení různých postižení a znevýhodnění, které děti mají, najdete v příloze této práce.⁵⁸ Výsledek nepojednává přímo o množství jednotlivých dětí, ale o tom, jaké postižení či znevýhodnění se vyskytuje procentuálně vůči všem ostatním handicapům v oddílech více a jaké méně. Nejčastěji jde o děti se sociálním znevýhodněním. Velké množství dětí má chronické onemocnění a jen o málo menší množství z nich hyperkinetickou poruchu neboli ADHD (poruchu pozornosti s hyperaktivitou). Méně než zmíněná znevýhodnění jsou pak zastoupeny jednotlivé druhy postižení, kterými jsou mentální postižení, autismus, tělesné, zrakové a sluchové postižení. Procentuálně se vyskytují téměř stejně často, přičemž mentální postižení je zastoupeno nejvíce a sluchové nejméně. Častěji než již zmíněná postižení se pak objevují vady řeči. Všechny tyto handicapy však mohou být u dětí vzájemně kombinované.⁵⁹

4.3.2. Otevřenost oddílů k přijímání těchto dětí

Ve výzkumu se také ukázalo, že jsou oddíly přijímání dětí se specifickými potřebami velmi otevřené. Dvě třetiny ze všech vedoucích, kteří se výzkumu účastnili, bylo údajně v minulosti postaveno před rozhodnutí, zda do oddílu přijmout dítě se specifickými potřebami či nikoli. Pouze 1 % těchto vedoucích v minulosti nějaké dítě se specifickými potřebami odmítlo do oddílu přijmout. Zároveň ale 7 % vedoucích muselo dítě z oddílu po nějakém čase vyloučit.⁶⁰ Toto naznačuje, že skautské oddíly jsou v naprosté většině otevřené dát příležitost každému dítěti, které do skautu přijde. Zároveň jsou ale někdy vedoucí nuceni dítě vyloučit. V důvodech, proč museli vedoucí dítě vyloučit, se často objevují důvody spojené s nezvladatelností dítěte ve smyslu nezvladatelného chování dětí, vedoucí k ohrožení bezpečnosti samotného dítěte i ostatních dětí. Také rozklad kolektivu dětí v oddíle na základě chování dítěte, ale i nedostatečné kapacity vedoucích, které konkrétní dítě zaměstnávalo natolik, že se nemohli dostatečně věnovat ostatním dětem. Mezi důvody

---

⁵⁷ Internetové stránky oddílu: <http://skautipraha2.cz/index.php/oddily/53-oddil-neslysicich-potkani>

⁵⁸ Příloha č. 1, tabulka č. 3

⁵⁹ ŘÍHA, *Sondy do skautského světa*, s. 4

⁶⁰ ŘÍHA, *Sondy do skautského světa*, s. 4, podrobněji v příloze této práce: příloha č. 1, tabulka č. 2., sloupec „valid percent“

odmítnutí se zase našel i ten, že již v oddíle jiné děti se specifickými potřebami byly a že další dítě vyžadující nadměrnou péči by bylo pro vedoucí i kolektiv dětí již příliš. Někteří vedoucí zmiňují i to, že rozhodnutí bylo na straně rodiče dítěte, který sám viděl, že začlenění do oddílu není vhodné a původní úmysl dát dítě do oddílu si po „zkoušce“ rozmyslel.⁶¹

---

⁶¹ Jde o informace získané z otevřených otázek výzkumu, které nebyly zveřejněny, soubor odpovědí respondentů na tyto otevřené otázky jsem získala od ústředí Junáka.

5. Vlastní kvalitativní výzkum

5.1. Výzkumný problém, výzkumná otázka, výzkumné předpoklady

Podmínky pro integraci dětí se specifickými potřebami jsou značně závislé na situaci v konkrétních oddílech. Junák jako organizace může sice poskytovat vedoucím určitou podporu a informace, jak už bylo zmíněno v předchozích částech tohoto textu, hlavní díl práce je ale vždy na samotných vedoucích oddílů. Proto se ve svém šetření věnuji tomu, jak integrace v konkrétních oddílech probíhá a jak ji vnímají sami vedoucí. Zajímá mě, jak je pro vedoucí integrace dítěte náročná a co jim v jejich práci pomáhá. Vycházím z toho, že přístup vedoucích k integraci významně ovlivňuje jak podmínky pro integraci současných dětí, tak dalších dětí, které v budoucnu do oddílu přijdou. Zároveň zkušenost s úspěšnou integrací pozitivně ovlivňuje do budoucna i děti bez postižení, které oddílem projdou. Z těchto dětí se budou pravděpodobně rekrutovat další skautští vedoucí. Úspěch současné integrace pak tedy ovlivňuje i to, jaké podmínky pro integraci budou ve skautských oddílech v budoucnu. Tedy do jaké míry bude prostředí v Junáku inkluzivní.

Podmínky integrace v konkrétním oddíle se ale mohou značně odvíjet nejen od schopností a ochotného přístupu vedoucích k integraci, ale i od momentální situace, která v oddíle je. Míním tím například poměr počtu vedoucích na počet dětí v oddíle, tak konkrétní uspořádání oddílu, které se může v jednotlivých případech lišit. Zajímá mě proto, co úspěšnost integrace ulehčuje a co ji naopak ztěžuje. Co tedy zlepšuje či zhoršuje podmínky pro integraci dětí se specifickými potřebami v Junáku.

Mluvím-li o úspěšné integraci, míním tím, že dítě se opravdu účastní dění v oddíle a je začleněné do kolektivu, a to do takové míry, do jaké to jeho schopnosti a specifika dovolí.

5.2. Cíl výzkumu

Cílem mého šetření bylo na případech konkrétních oddílů zmapovat, jak může probíhat integrace v praxi. Konkrétně jakým způsobem jsou děti se specifickými potřebami začleněné; jaké nároky klade integrace na vedoucí oddílů, a co vedoucím v jejich práci pomáhá; jaké přínosy či negativa má z pohledu vedoucího začlenění pro samotné dítě, pro vedoucí a pro celý oddíl. Z toho pak následně vyvodit co zlepšuje a co naopak zhoršuje podmínky pro integraci dětí se specifickými potřebami do skautských oddílů.

5.3. Provedení výzkumu

5.3.1. Forma výzkumu

Jde o výzkum kvalitativní. Jako formu šetření jsem si zvolila polostrukturované rozhovory s vedoucími skautských oddílů, ve kterých momentálně je nebo v nedávné době bylo integrované dítě s postižením. Respondentem je vedoucí, který oddíl opravdu vede, s dětmi přímo pracuje a všechny děti v oddíle zná. Nemusí tedy jít nutně o vedoucího, který je jako vedoucí oddílu oficiálně registrován.

Jako místní vymezení jsem si především z časových a finančních důvodů vybrala Prahu a Středočeský kraj.

Pro vedení rozhovoru jsem si vytvořila strukturu⁶², kterou najdete v příloze této práce. Struktura obsahuje čtrnáct číslovaných otázek, z nichž některé obsahují navíc otázky doplňující. Před samotnými číslovanými otázkami jsou čtyři tématické bloky, které mají za cíl zjistit stručné informace o vedoucím, informace o oddílu, informace o dítěti a informace o dítěti v oddíle. Při vytváření a řazení otázek jsem dávala přednost přirozenosti plynutí rozhovoru před zachováním tématické struktury otázek. K jednotlivým tématům, která mám za cíl z rozhovoru zjistit, se tedy vztahují otázky na různých místech struktury rozhovoru.

5.3.2. Průběh šetření

Respondenty jsem sháněla přes kontakty s vedoucími z akcí a seminářů odboru Junáka Skauting pro všechny a doptáváním přes přátele a známé. (Tuto cestu jsem upřednostnila před rozesláním hromadných e-mailů všem vedoucím, protože ze zkušenosti vím, že skautští vedoucí jsou značně vytížení a návratnost e-mailů je velmi malá. Zároveň neexistuje v Junáku plně funkční komunikační síť, v rámci které by bylo možné rozeslat e-mail všem vedoucím z Prahy a Středočeského kraje.)

Vzhledem k tomu, že oddíly a jejich fungování jsem osobně neznala, ukázalo se v některých případech jako problematické zjistit, kdo je pro mne vhodným respondentem pro rozhovor. Oficiální struktura oddílu a oficiálně registrované funkce se totiž v mnoha případech liší od toho, jak oddíl reálně funguje, zároveň je postavení vedoucích, i toho co mají v oddíle na starost, různé. V jednom případě jsem rozhovor nakonec uskutečnila namísto vedoucí oddílu s oddílovou rádkyní. Ta měla k dítěti blíže a zároveň měla již mnoholeté zkušenosti s vedením. V jednom případě byl současný vedoucí oddílu na nemocenské, rozhovor jsem tedy uskutečnila s vedoucí oddílu, kam chodil

---

⁶² Příloha č. 3

chlapec dříve, a zároveň s pomocnou vedoucí, která je v pozici asistentky v oddíle, kam chodí chlapec nyní.

Podářilo se mi sehnat celkem pět skautských oddílů, kde integrují či integrovali dítě s postižením, u něhož zná vedoucí ze spolehlivého zdroje diagnózu. V těchto pěti oddílech jsem uskutečnila celkem šest nahrávaných rozhovorů. V jednom případě jsem uskutečnila rozhovor nejen s vedoucí oddílu, ale i asistentkou dítěte. Všechny tyto oddíly jsou registrované pod organizací Junák. Rozhovory proběhly v časovém období 18.3. – 2.4.2014.

Ve třech z těchto oddílů jsem se byla podívat po domluvě s vedoucími i na jejich družinových či oddílových schůzkách, abych poznala dítě, kterého se daný rozhovor týká. Do jednoho z oddílů jsem se nestihla z časových důvodů podívat, s dítětem jsem se tedy nesetkala. V jednom případě již dítě oddíl nenavštěvuje, šlo ale o chlapce, kterého jsem z dřívější doby osobně znala ze školního prostředí, kde jsem realizovala program primární prevence.

Vzorek je složen ze dvou oddílů, kde integrují dítě s Downovým syndromem, v jednom případě jde o oddíl dívčí, v jednom o oddíl chlapecký. Dále z vlčáckého oddílu, kam chodí chlapec s Aspergerovým syndromem a oddílu skautského, kam po dobu 1,5 roku chodil chlapec se stejnou diagnózou. Pátý oddíl je oddílem smíšeným, kam chodí chlapec, který má diagnostikované ADHD s poruchou osobnosti. Z těchto pěti oddílů jsou tři z Prahy a dva ze Středočeského kraje.

5.3.3. Zpracování rozhovorů

Nahrané záznamy rozhovorů jsem doslovně přepsala do počítače a poté zpracovala do přehledné formy. V práci jsou rozhovory použité formou přímých citací. Zároveň jsou na základě informací z rozhovorů a informací získaných od vedoucích před začátkem samotného rozhovoru, sestaveny kasuistiky s informacemi o vedoucím, oddíle, dítěti a projevech dítěte v oddíle. Tyto kasuistiky jednotlivých oddílů a dětí v nich integrovaných jsou seřazeny v pořadí, ve kterém byly rozhovory uskutečněny. Všechna jména v rozhovorech jsou pozměněná.

5.4. Kazuistiky oddílů a dětí v nich integrovaných

5.4.1. Petr s ADHD v oddíle (Rozhovor č.1)

Profil vedoucího:

Pomocná vedoucí, věk 30let, na vedení se podílí již 15 let (od svých čekatelek), připravuje program pro 2 družiny, má již vlastní rodinu a děti.

Víkendových akcí se účastní, program na akce ale nepřipravuje, ten připravují jiní vedoucí.

Informace o oddílu:

Jde o oddíl oficiálně registrovaný jako středisko. V oddíle/středisku je zhruba 50 dětí - chlapců i dívek všech věkových kategorií. Věkový rozsah „dětí“ je 6-17 let. Na fungování oddílu se podílí 8 vedoucích z nichž někteří vedou družinové schůzky, jiní připravují výpravy. Věkově a pohlavně smíšené jsou i některé družinové schůzky.

Informace o dítěti:

Petrovi je nyní 13let a jeho oficiální diagnóza je ADHD s poruchou chování, impulzivitou a emoční labilitou. Jeho maminka i vedoucí na něm však sledávají i určité autistické rysy. Petr navštěvuje běžnou základní školu, kde má asistenta. V oddíle asistenta nemá. Petr chodí do skauta třetím rokem. V deseti letech začal chodit do družiny vlčat, spolu s dětmi stejného věku později přešel do družinky starších dětí. Tato družina je koedukovaná – chodí do ní chlapci i dívky. Petr navštěvuje družinové schůzky pravidelně a od samého začátku jezdí s oddílem i na víkendové akce. Účastnil se i letního tábora.

Projevy dítěte v oddíle:

Petr je dítě, které je již od pohledu specifické. Spíše, než že by neposeděl, tak se chová v mnoha situacích nepřírozené, a to jak v oblasti některých specifických pohybů, tak především v reakcích na okolí „*neustále se řehťá a všechno možný*“. Působí, že je v trošku jiném světě. Když začal do oddílu chodit, bylo jeho chování velmi impulzivní a pro vedoucí značně nepředvídatelné. Vyžaduje intenzivní pozornost jak vedoucích, tak dětí. Když si ho ostatní nevšímají, tak je provokuje. „*On furt šťouchá, píchá tužkou, je schopnej i člověka kousnout.*“ Jednou vedoucí přetáhl podle jejích slov také klackem. Někdy je podle vedoucí v pohodě a někdy se chová nezvladatelně.

Petr má také potřebu některých pevných rituálů, která se promítá i do chodu oddílu. Jde například o to, že v šest hodin musí být vždy navečeřený.

Kromě toho Petr potřebuje vzhledem ke značně snížené pozornosti dohled v oblastech sebeobsluhy. Aby se například nezapomněl přezout při odchodu ze schůzky.

5.4.2. Adélka s Downovým syndromem v oddíle (Rozhovor č.2)

Profil vedoucího:

Prvním rokem hlavní vedoucí dívčího oddílu. Věk 20 let. Od patnácti let pomáhala s vedením oddílu a vedla schůzky světlušek. Nyní kromě vedení oddílu připravuje schůzky skautek.

Informace o oddílu:

Jde o dívčí oddíl, který však v rámci víkendových akcí a táborů funguje povětšinou dohromady s oddílem chlapeckým. V rámci dívčího oddílu mají oddělené schůzky světlušky a skautky. Oddíl zároveň drží pevný družinový systém, který je napříč věkovými kategoriemi.

Oddíl je vodáckého zaměření a má velmi dlouhou tradici. Pod hlavičkou turistického oddílu fungoval již za komunismu. Mnozí z rodičů současných oddílových dětí sami oddílem prošli, a proto se mezi sebou znají.

Momentálně má dívčí oddíl necelých 30 dětí. Na přípravě schůzek a akcí se podílí kromě vedoucí oddílu ještě 4 další vedoucí a dvě další dívky mohou v případě potřeby pomoci.

Informace o dítěti:

Adélce je nyní 14 let a narodila se s Downovým syndromem. Navštěvuje tzv. praktickou Waldorfskou školu, asistenta ve škole nemá.

Do skauta chodí Adélka třetím rokem. Od počátků, kdy začala do oddílu chodit na ni hodně dohlíží současná oddílová vedoucí, která při nástupu Adélky do oddílu vedla schůzky světlušek. Adélce také hodně pomáhala a stále pomáhá při fungování v oddíle její o tři roky mladší sestra Hanka. Ta, ač je mladší, chodila do oddílu o rok dříve než Adélka. Kromě jedenáctileté Hanky má Adélka ještě osmiletého brášku v chlapeckém oddíle a doma dalšího malého sourozence.

I přesto, že je Adélce již 14 let, chodí spolu se svou sestrou stále do skupinky světlušek. Podle názoru vedoucí je Adélka mentálně na úrovni nejmladších světlušek – tedy na úrovni první až druhé třídy ZŠ.

Adélka se účastní pravidelných schůzek světlušek a od počátku jezdí i na víkendové akce. Záleží vždy na rozhodnutí vedoucích, zda Adélku na danou akci vezmou. Situací, kdy se z důvodu náročnosti akce či nedostatku zkušených vedoucích Adélka nemůže akce zúčastnit je jen velmi málo. Na

letním táboře byla Adélka pouze na týden, a to především proto, aby si její sestra Hanka mohla prožít část tábora i bez ní.

Projevy dítěte v oddíle:

Adélka má kognitivní schopnosti na úrovni výrazně mladších dětí, než je ona sama, „chová jako menší, ve všem.“. Díky nižším kognitivním schopnostem pak mnoho her nechápe „má problémy s logickým myšlením, takže spoustu her hrát nemůže“. Rychleji ztrácí pozornost a musí se pro jednotlivé aktivity více nadchnout než jiné děti. Když si postaví hlavu, je potřeba ji významně motivovat, aby se zapojila do činnosti, nebo naopak akceptovala pravidla hry a k dané činnosti například pustila jiné dítě. „Když prostě si umane něco, že jako chce být po jejím, tak je to pak těžký s tím pracovat.“ Adélka je také podle vedoucí více hlučná než ostatní děti a je velmi ráda středem pozornosti „hrozně se ráda předvádí“.

I přesto, že má lehce zhoršenou motoriku, zvládá mnoho sportů jako například plavání, kolo či lyžování.

5.4.3. Pavlík s Aspergerovým syndromem v oddíle (Rozhovor č. 3)

Profil vedoucího:

Vedoucí oddílu vlčat. Věk 28 let. Oddíl vede již 12 let. Oficiálním vedoucím oddílu je osmým rokem.

Informace o oddílu:

Jde o oddíl vlčat – chlapecký oddíl s chlapci ve věku 1.-5. třídy ZŠ. Středisko, ve kterém oddíl působí, má pět oddílů jednotlivých věkových kategorií (oddíly světlušek, vlčat, skautů, skautek a roverů). Vlčácký oddíl má zhruba 30 dětí. S dětmi pracuje soustavně čtyři až pět vedoucích, podle potřeby pomáhá dalších šest vedoucích. Oddíl nemá žádná specifika ani zaměření.

Informace o dítěti:

Pavlíkovi je 8 let a má Aspergerův syndrom. Pavlík chodí do běžné ZŠ. Oddíl navštěvuje druhým rokem. Tento rok začal do oddílu chodit i jeho mladší bráška, kterému je teď sedm.

Kromě družinových schůzek jezdí od počátku Pavlík i na víkendové akce a účastnil se i tábora. Na tábor jel s Pavlíkem i jeho táta. Pavlík nemá v oddíle asistenta.

Projevy dítěte v oddíle:

Pavlík má odlišné sociální vnímání. Podle vedoucího je trochu těžší s ním navázat sociální kontakt, protože se nedívá do očí. Pavlík se také neobvykle

tváří a často si cucá ruce. Občas je roztěkaný. Když se rozjede, je těžké ho zklidnit, podle vedoucího nezná v některých situacích míru. Pavlík má také určité rituály „*když viděl louži, tak do ní musel snožmo skočit*“.

Nebaví ho určité druhy her „*myslím si, že třeba takový kolektivní hry mu neříkají vůbec nic*“. Zároveň je ale Pavlík rád v přítomnosti ostatních dětí „*kam se hrnou ostatní, tak jde za nimi*“.

5.4.4. Tomášek s Downovým syndromem v oddíle (Rozhovor č. 4 a 5)

Profily vedoucích:

Hlavní vedoucí oddílu benjamínků, věk 42 let. Před sedmi lety založila ve středisku benjamínky jako samostatný oddíl – tedy oddíl pro děti ve věku 5-7 let. Sama má šest vlastních dětí.

Její dcera, věk 16 let, je momentálně pomocnou vedoucí u vlčat, kde pomáhá s přípravou schůzek. Do vlčáckého oddílu přišla společně s přechodem Tomíka do smečky vlčat, aby mu tam pomáhala v pozici asistenta. Postupně se začala zapojovat i do příprav programu. Je zároveň členkou roverského oddílu.

Informace o oddílech:

Do oddílu benjamínků chodí kluci a holky ve věku od tří a půl až do šesti, případně sedmi let, mají-li ve škole odklad. Do roje světlušek či smečky vlčat pak děti přecházejí spolu s nástupem do školy. V benjamíncích je pouze jedna vedoucí, která však má na jednotlivé schůzky a případné víkendové akce, zajištěné pomocníky z řad skautů a skautek ze střediska (případně i starších vlčat a světlušek), nebo samotných rodičů dětí. Benjamínci se scházejí na schůzkách jednou týdně. Víkendové akce jsou povětšinou pouze jednodenní.

V chlapeckém oddíle jsou dohromady vlčata a skauti. Výpravy má oddíl společné, v týdnu se scházejí vlčata a skauti zvlášť na samostatných schůzkách. Vlčat je v současnosti 15, skautů 6. V oddíle působí 3 vedoucí (pouze jeden z nich však vede schůzky vlčat) a jedna pomocná vedoucí, která přišla do oddílu kvůli Tomíkovi. Oddíl funguje jako chlapecký prvním rokem. Předtím byla vlčata v jednom oddíle se světluškami.

Informace o dítěti:

Tomíkovi je teď čerstvě 9 let. Má Downův syndrom a je integrovaný v běžné ZŠ, kde má asistenta.

Tomík chodí do skauta již čtvrtým rokem. Začal chodit ve svých pěti letech nejdříve do Benjamínků, kde chodil na pravidelné schůzky. Na schůzky z počátku přicházela s Tomíkem maminka, postupně ale stačila pomoc jiných lidí.

Spolu s nástupem do školy, tedy ve svých sedmi letech, přešel Tomík s ostatními dětmi jeho věku do oddílu vlčat. Protože na vedení schůzek vlčat byl pouze jeden vedoucí, bylo ve středisku dohodnuto, že bude s Tomíkem docházet na schůzky jedna ze skautek, která bude zastávat pozici jeho asistentky. Tomík se účastní i některých výprav, zatím ale pouze jednodenních. Asistentka by ho ráda vzala v brzké době i na vícedenní akci.

Do skauta chodí i dvě Tomíkovy sestry, kterým je jedenáct a třináct let. Jedna tedy chodí do oddílu světlušek a druhá do skautek.

Projevy dítěte v oddíle:

Tomík je v některých věcech trochu pomalejší a potřebuje k aktivitám přesné instrukce. V oddíle ho to moc baví, přesto se ale z některých her po čase odpojí, někde si zaleze, nebo pozoruje ostatní děti z vyvýšeného místa. Potřebuje, aby ho do hry občas vtáhl někdo z dospělých či dětí. Většinou je Tomík v dobré náladě, umí si ale podle vedoucí také postavit hlavu, „*když něco nechce, tak je potřeba, aby se nechal chvíli ustát v tom vzteku nebo vzdoru, a potom začne zase fungovat.*“

Když začal Tomík jako malý chodit do benjamínků, tak mu trvalo delší dobu, než se začal do her zapojovat. „*Většinou to byl buď pozorovatel ..), nebo se projevoval tak, že komentoval ty věci, že jako vyprávěl a říkal nám, co děláme.*“ Dnes je již Tomík za pomoci asistentky do většiny aktivit zapojuje.

Tomík se zastane každého dítěte, kterému někdo ubližuje, „*on jakmile začne někdo brečet, tak ho začne chránit.*“ Zároveň sám nenechá nic být a všechny rány vrací dětem zpět, „*když ho někdo bouchne, tak on bouchne taky.*“

V průběhu her Tomík potřebuje průběžné instrukce od vedoucích či dětí, co má v danou chvíli dělat. Nezobecní si informace, potřebuje, aby dostal instrukce jmenovitě. „*To, že do nějakého družstva patří, si uvědomí až když za někým stojí, s někým tam stojí, nebo mu to někdo řekne.*“ Tomík také potřebuje více času, aby zpracoval informace. „*Třeba když se něco řeší, tak se Tomík zarazí a chvíli přemejšlí.*“

5.4.5. Olda s Aspergerovým syndromem v oddíle (Rozhovor č. 6)

Profil vedoucího:

Hlavní vedoucí oddílu skautů, věk 23let. V době, kdy Olda z oddílu odcházel, vedl oddíl třetím rokem, na vedení oddílu se ale začal podílet již o čtyři roky dříve.

Informace o oddílu:

Oddíl je čistě chlapecký, chodí do něj skauti ve věku 11-15let. Část víkendových akcí a letní tábor jsou společné s dívčím oddílem. Schůzky jsou

většinou oddílové, částečně dělené na 3 družiny. O program se starají vedoucí, malou část schůzek připravují rádcí jednotlivých družin. V době, kdy Olda oddíl navštěvoval, měl oddíl přibližně 12 aktivních členů a 5 vedoucích. Necelá polovina členů oddílu je věřících, v programu se to však přímo neprojevuje. Vedoucí se snaží během akcí vytvořit možnost jít na bohoslužbu, na táboře je pořádaná společná ranní modlitba, to vše je ale pro členy oddílu nepovinné.

V době, kdy Olda oddíl navštěvoval, byly v oddíle další dva chlapci se specifickými potřebami. Jeden s vývojovou disfézií a druhý chlapec zřejmě vývojově opožděný, projevoval se jako výrazně mladší, než kolik mu bylo let.

Informace o dítěti:

Olda má diagnostikovaný Aspergerův syndrom. Dnes je Oldovi 16let, z oddílu odešel před necelým rokem. V době, kdy chodil do oddílu, navštěvoval ZŠ logopedickou, kde měl asistenta.

Olda strávil v oddíle 1,5 roku. Již dříve ale chodil do jiného skautského oddílu, odkud přešel ve 14ti letech sem. V 15ti letech pak opustil i tento oddíl. Z pohledu vedoucího proto, že program byl již neatraktivní pro jeho věk. Mluvílo se sice o přechodu Oldy do roverů, vhodný roverský kmen se ale v dané době teprve utvářel, a proto se odložil jeho možný vstup do roverů na později.

Projevy dítěte v oddíle:

Olda je specifický svými pohyby, časným poskakováním a třepáním rukou. Je pro něj také těžší udržet pozornost a pochopit pravidla jednotlivých her.

Olda je podle vedoucího tak trochu ve vlastním světě, „*má jiné vnímání toho, co se děje kolem*“.

Je zároveň plný energie, kterou potřebuje vybit. Své tělo potřeboval vždy něčím zaměstnat „*různě se pohyboval, chodil do kruhu a podobně*“.

Oldu také nebavily určité typy her. „*Složitější aktivity, kde bylo třeba vymýšlet nějakou strategii, pro něj byly vzdálený a většinou je moc nechápal. Bylo mu potřeba jasně říct, co má dělat a co je jeho úkolem.*“ Naopak Olda rád řešil technické věci a záležitosti kolem elektroniky, které ho zajímaly.

Olda také někdy neodhadne sílu, kterou může při hře nebo případném konfliktu použít.

„*Ze začátku byl někdy problém s tím, že byl občas výbušný a řešil pak nějaký konflikt násilím. Tím, že byl nejstarší a měl sílu, bylo pak potřeba ho umírnit.*“

5.5. Zpracování rozhovorů

V následujících kapitolách jsou za pomoci přímých citací z rozhovorů s vedoucími popsána jednotlivá dílčí témata týkající se integrace dětí s postižením v pěti konkrétních skautských oddílech. Pro členění kapitol jsem zvolila tématickou strukturu, kterou jsem si zpracovala před započatím výzkumu a kterou najdete v příloze této práce (viz. příloha č. 2).

5.5.1. Přijetí dítěte do oddílu

Aby se mohla uskutečnit integrace dítěte s postižením do oddílu, musí nejdříve někdo navrhnout, zda by mohlo dítě do oddílu chodit, a poté ho musí někdo do oddílu přijmout. Za chod oddílu má zodpovědnost oddílový vedoucí, můžeme tedy předpokládat, že o přijetí dítěte by měl rozhodnout právě on. Přijetí dítěte do oddílu je základní podmínkou pro integraci dítěte, rozhodnutí vedoucího i celkový postoj všech vedoucích v oddíle je tedy pro integraci zásadní. V oddílech, ve kterých jsem uskutečnila šetření, dítě již integrované je a vedoucí se tedy nutně museli postavit k přijetí dítěte kladně.

Adélka

V případě Adélky chodila do oddílu nejprve její mladší sestra. „...její sestra k nám chodila rok, možná dva, a potom za námi přišla Adélčina máma, jestli by Adéla mohla chodit taky.“ Maminka se zároveň s vedoucí světlušek osobně znala „...maminka šla za mnou, protože mě znala i mimo oddíl a věděla, že znám i Adélu.“ Potom teprve šla maminka za tehdejší hlavní vedoucí. Ta při rozhodování prodiskutovala věc se všemi vedoucími a konečné rozhodnutí nechala na vedoucí světlušek, která by měla Adélku na schůzkách. „Sešli jsme se všichni čtyři vedoucí a shodli jsem se na tom, že nám to nevádí a pak já jsem se mohla rozhodnout... Naše oddílová vedoucí s tím neměla problém, řekla, že klidně ji vezme, ale že to záleží na mně, protože já s ní pak budu pracovat...“

Tomík

O tom, že Tomík by mohl začít chodit do skauta, uvažovali vedoucí benjamínků a Tomíkova maminka již delší dobu před jeho nástupem do oddílu. „... vzhledem k tomu, že já jsem taková jeho budižkmotra, tak se to vědělo už od malička, že Tomík možná bude jako jeho sestry v nějakém oddílu ve skautu. Ale samozřejmě to byly sny a nevěděli jsme, jestli se nám to podaří uskutečnit. Ale maminka byla všemi deseti pro, takže jsme na tom už trochu pracovali předtím, než dovršil čtyři roky ...“ Jeho přijetí se sice neobešlo bez obav, ale ukázalo se, že Tomík to v oddíle zvládne. „...Báli se toho asi všichni, ale nakonec přišel a byl úplně úžasný, protože byl připravený, aby mezi dětma byl.“

Do oddílu vlékat, kam chodí Tomík nyní, se dostal přirozeným přechodem z jedné věkové kategorie do další. Přechod byl domluvený v rámci střediska

mezi oběma vedoucími oddílů. Vedoucí benjamínků to popisuje takto: „*vlastně jsme se domlouvali, jestli ho tam vůbec bude chtít vzít, jestli si na to troufne, a proto tam šla taky Doubravka, aby tam byl někdo jako asistent a chtěli jsme, aby maminka ani žádná ze sester tam s ním už nemusely být, aby to bylo Tomíkovo, a ne zase rodinné. Aby se osamostatnil, aby tam byl jako plnohodnotný člen.*“

Petr

U dalších dětí se rodiče vedoucím ozvali klasickou cestou, kdy rodič vedoucí kontaktoval v době, kdy přijímal oddíl nováčky. Vedoucí se s dětmi ani jejich rodiči neznali.

V případě Petra se ozvala vedoucím maminka a rovnou jim sdělila informace o problémech, které její dítě má. Zároveň vedoucí informovala, že Petra již vyloučili z několika organizovaných volnočasových aktivit. „*Maminka s tím přišla na férovku, že má problémové dítě a že už ho třikrát nebo čtyřikrát vyhodili, že ho nikde nechťejí. A že by to chtěla zkusit ve skautu ...*“ Na základě telefonátu maminky se pak vedoucí rozhodli na společné poradě, že to s Petrem v oddíle zkusí.

Pavlík

V oddíle, kam chodí Pavlík, nabírají nováčky vždy jen v září a říjnu, a to tak, že se děti přijdou podívat rovnou na některou ze schůzek. Stejným způsobem přišel i Pavlík s rodiči. „*Normálně přišli na první schůzku s dalšími rodiči. Já předpokládám, že nás někdo doporučil, ale nepídil jsem se po tom.*“ Rodiče informovali vedoucího, že má Pavlík Aspergerův syndrom a ptali se, zda ho vedoucí přijme: „*...tak jsme říkali, že to vyzkoušíme*“. Pavlík tedy zůstal na první schůzce a od té doby oddíl pravidelně navštěvoval. Až pak se zřejmě dostalo toto téma na poradě vedoucích. „*On je takovej dost v pohodě, takže ho tam akorát měl někdo pod dohledem a normálně s námi byl na první schůzce a pak jsme to asi někde řešili na poradě.*“ Rodiče se s vedoucím oddílu neznali, šlo ale o bývalé skauty, kteří se znali s jinými vedoucími ze střediska.

Olda

Maminka sháněla nový vhodný oddíl pro svého syna. Důvod popisuje vedoucí takto: „*Olda dříve chodil do jiného skautského oddílu, kde se již dostal do věku rádce, a vzhledem k tomu, že byl v podstatě nejstarší, ale neměl na tu funkci, tak to nefungovalo, jak by mělo, proto jeho maminka hledala jiný oddíl, kam by mohl chodit.*“ Při telefonátu vedoucí rozhodl, že to s Oldou v oddíle vyzkoušejí a že se uvidí. „*Rozhodl jsem o tom já, nicméně byl jsem domluvený s maminkou na určité zkušební době, ve které se definitivně rozhodneme, zda to půjde nebo nepůjde.*“ Následně to řešil hlavní vedoucí s dalšími vedoucími především v průběhu schůzek a ukázalo se, že Olda může v oddíle zůstat.

Olda odešel po roce a půl, kdy o docházení do oddílu ztratil zájem. Podle vedoucího bylo důvodem Oldova odchodu, že: „*program už mu připadal neatraktivní pro jeho věk*“.

Shrnutí

V jednom případě vedoucí s maminkou přijetí dítěte již delší dobu plánovali na základě toho, že se navzájem dobře znali. Ve zbylých čtyřech případech rodiče vedoucí oslovili, a při prvním kontaktu je informovali o postižení svého dítěte.

Ve všech případech reagovali vedoucí na požadavek rodičů kladně. V jednom případě dítě rovnou zůstalo na schůzce a začalo tak do oddílu chodit.

Ve všech případech probrali vedoucí přijetí dítěte do oddílu na společné poradě. Nikdo z vedoucích nebyl proti.

Ve dvou případech, kdy rodiče znali některého z vedoucích oddílu, mělo již dítě s postižením v oddíle sourozence.

Ze všech případů je zároveň patrné, že pozitivní reakce vedoucích byla podmíněna nezávazným přijetím dítěte na zkoušku. Ve všech případech pak zjistili, že integrace možná je.

5.5.2. Jak je/bylo dítě v oddíle začleněné

Ukazatelem plnohodnotné integraci dítěte je to, jak je dítě začleněné v kolektivu. Samotný fakt, že dítě do oddílu chodí, totiž neříká nic o tom, zda je dítě v oddíle opravdu integrované. Nemyslím tím, že by dítě mělo mít v kolektivu nějak zvlášť silné postavení a že by mělo být oblíbené. Jde spíše o to, zda se dítě opravdu účastní dění v oddíle a zda ho děti jako člena oddílu vnímají. Také zda probíhá oboustranná interakce mezi dítětem s postižením a ostatními dětmi. V následujících řádcích nabízím subjektivní pohled jednotlivých vedoucích na začlenění dítěte. Pohled vedoucích na situaci vnímám jako velmi zásadní, protože právě vedoucí jsou ti, kteří tráví s dětmi v oddíle mnoho času.

Účastní se pravidelně družinových, oddílových schůzek, výprav, tábora?

Všechny zmíněné děti chodí či chodily pravidelně na družinové schůzky a účastnily se jednodenních výprav. Kromě Tomíka, kterému je teprve devět let, se všichni ostatní účastnili i vícedenních výprav a tábora.

Tomík chodí pravidelně na schůzky a jezdí na jednodenní výpravy. Na vícedenní akci Tomík ještě nebyl, ale asistentka by ho již brzy na nějakou ráda vzala. Maminka si však myslí, že by to bylo pro Tomíka zatím zbytečně náročné. A zároveň zřejmě nechce asistentku nadměrně zatěžovat. Ale asistentka by chtěla vzít tento rok Tomíka alespoň na část letního tábora. „*určitě chceme, aby jel už na tábor, alespoň na čtyři dny.*“ Vnímá to jako jeho

první možnost být delší dobu někde sám bez rodiny: „...první možnost být na víceru dnech, bez mamky, bez babičky, bez dědy“.

Adélka se účastnila nejdříve jen schůzek a po roce v oddíle začala jezdit i na víkendové akce. Po dvou letech strávených v oddíle, tedy ve věku třinácti let, byla i na části letního tábora. Adélka jezdí na víkendové akce včetně vícedenních, ale není automatické, že by jela na každou. U všech akcí posuzují vedoucí o jak náročnou akci jde, zda by ji Adélka zvládla a zda zvládnou vedoucí akci s Adélkou. „...takže to s námi maminka vždy probírá, jestli ji má s námi poslat, nebo ne.“

Petr s ADHD se již od chvíle, kdy začal do oddílu chodit, účastní všech schůzek i oddílových akcí včetně letních táborů. Nejezdí jen na specifické akce, které by nezvládl, jako je cyklovýprava, nebo na velké skautské akce, kde se sejde mnoho lidí a kde by měli vedoucí problém Petra uhlídat. Vedoucí k jeho účasti na akcích říká: „...nebereme na výpravy pro velký, protože tam je v dvě stě, tři sta lidech absolutně neuhlídatelný. Ale na oddílových akcích, kde je nás padesát, to jde.“

Všech akcí se od samého počátku účastní i **Pavlík**. „Jezdí s námi i na výpravy, i ty vícedenní. Mám pocit, že to bylo v podstatě už od začátku, že na víkendy jsme ho začali brát nějak automaticky.“ Vedoucí měli pouze domluvu s rodiči, že by si v případě problémů rodiče pro Pavlíka na akci přijeli, to však nebylo nikdy třeba. „...S rodičema to bylo domluvený, ale nikdy s ním velký problémy nebyly.“ Pavlík byl i v létě na táboře, kam s ním jel pro jistotu i tatínek.

Olda se také docela rychle zapojil. „...Olda se na začátku účastnil pouze schůzek, to bylo prvních pár měsíců, a po asi půl roce byl s námi poprvé na víkendové výpravě. Během jara s námi začal jezdit normálně na výpravy a v létě s námi byl na táboře na celou dobu.“

Jak moc je zapojené v programu s ostatními dětmi – účastní se všech aktivit?

Zpravidla se tyto děti naprosté většiny aktivit a her v oddíle účastní. Důvody, proč se v konkrétních případech nikoli, se týkají dvou oblastí. Jednou jsou důvody ze strany samotného dítěte, druhou je zásah vedoucích. Jako častější se objevovaly důvody ze strany dětí. Důvody ze strany dětí uvádím jako první, zároveň zmiňuji i aktivitu vedoucích, případně kolektivu dětí, jak dítě do programu vtáhnout. Následují důvody ze strany vedoucích.

Zapojení **Adélky** do aktivit a her hodně záleží na jejím momentálním naladění a na tom, zda se jí zrovna hru hrát chce nebo nechce. „...Jsou schůzky, kdy přijde, hraje všechny hry a je to v pohodě, a jsou schůzky, kdy přijde, sedne si, celou schůzku prosedí v koutě a nedá se s tím nic udělat, protože ona prostě nechce..., ale snažíme se, aby ty hry hrála.“ Někdy se

Adélka také odpojí v průběhu hry, protože má potřebu se napít či najíst, nebo je na ni hra už dlouhá.

Tomík, který má také Downův syndrom, je o pět let mladší než Adélka a do oddílu začal chodit ve srovnání s Adélkou o dost dříve. Když začal chodit v pěti letech do oddílu benjamínků, trvalo nějakou dobu, než se začal do aktivit zapojovat. Jeho zapojení bylo z počátku takové, že pouze pozoroval. „... *Věděla jsem, že pozoruje, co se děje, a třeba si vzal nějaký předmět, se kterým jsme si hráli a on si ho potřeboval osahat. Takže nějakým způsobem se mezi nás dostal, i když stál třeba stranou.*“ Dnes se již Tomík se aktivit pravidelně účastní, není to ale vždy po celou dobu. Asistentka k tomu říká: „*občas se třeba kouká půlku hry a pak vypadne, protože ho to už přestane bavit*“.

Pavlíka s Aspergerovým syndromem nebaví některé typy her, které poté opustí. Je však rád v kolektivu dětí. Že ho nějaká hra nebaví většinou zjistí až po tom, co si aktivitu vyzkouší. Vedoucí k tomu říká: „*on hodně vyžaduje přítomnost ostatních dětí, kam se hrnou ostatní, tam jde za nimi ... Třeba si to vyzkouší, a když ho to nebaví, tak si sedne někde stranou, ale vždycky se nejdřív hrne s davem.*“

Ani patnáctiletého **Oldu**, který má stejnou diagnózu jako Pavlík, nebavil určitý typ her. „...obecně se dá říct, že složitější aktivity, kde bylo třeba vymýšlet nějakou strategii, pro něj byly vzdálený a většinou je moc nechápal. Nebavily ho týmové hry, strategie, spolupráce a podobně.“ Z toho poté vyplývalo i to, že bylo jeho zapojení podle slov vedoucího občas komplikovanější. Vedoucí také mluví o tom, že když se nechtěl zapojit, tak nemusel. „Byli jsme v tomto směru k němu shovívaví, a pokud nějaká aktivita ho nebavila, nebo pro něho nebyla vhodná, tak jsme ho do ní nenutili.“

V situaci, kdy Olda zrovna hru nehrál, tak stál buď stranou, dostal jinou roli, nebo si povídal s někým z vedoucích. „...*nebo jinak trávil čas, aby nebyl úplně sám.*“

Petr se účastní všech aktivit velmi rád. Přesto má důvod, kvůli kterému se do některých aktivit nezapojí. Chce být vždy v šest hodin navečeřený, v průběhu schůzky se tedy potřebuje najíst, a proto se v danou chvíli aktivity nezúčastní. „...*vše přeruší, sedne si a musí se prostě tou dobou najíst.*“

Když se děti aktivit neúčastní, vedoucí i děti jim pomáhají do aktivit se zapojit, a to jak prostřednictvím opětovného vysvětlení aktivity a motivací dítěte, tak přímou pomocí při hře. **Pavlík** pro zapojení do mnohých aktivit potřebuje, aby ho do ní vedoucí vtáhl a při hře mu pomohl, někdy se toho ale ujímají přímo děti. „...*když Pavlík nehraje, tak se ho chopí někdo z těch starších kluků a běhá s ním, nebo tak.*“ **Tomíka** do aktivit v současnosti vtahuje především jeho asistentka tím, že mu říká, co konkrétně má v danou chvíli udělat, aby chápal, co se děje a byl díky tomu do hry motivovaný. „... *Musíš mu říct, kam si má stoupnout, přímo jemu. A když mu někdo řekne, teď*

poběž, on běží.“ Také zmiňuje, že když Tomík z nějaké hry vypadne, chlapci ho sami vyzývají, aby se do týmu vrátil. Tomíkova bývalá vedoucí také mluví o pomoci ostatních dětí v zapojení Tomíka. *„Tam hezky fungovaly děti, když viděly, že ještě třeba nerozumí, tak mu to vysvětlily nebo ho vzaly za ruku.“* Toto platilo i v případě **Adélky**.

Z rozhovorů s vedoucími je patrné, že se opravdu snaží, aby byly všechny děti zapojené do aktivit a her v oddíle. Přesto se naskytne situace, kdy dítě do hry nezapojí, nebo musí dítě ze hry vyřadit.

V oddíle, kam chodí **Adélka** mají pevný družinový systém, proto je Adélka po celou dobu svého působení v oddíle v jedné družině. Většinou se Adélka aktivit účastní i přesto, že to může někdy pozici družiny mezi ostatními družinami zhoršovat. *„...všichni to berou tak, že ji tam mají a tak to zkrátka je.“* Ve výjimečných případech to neplatí, když její družina zaostává v bodování výrazně za ostatními a vedoucí chtějí dát družině šanci, aby se její bodové skóre trochu vylepšilo. Vedoucí to popisuje takto: *„když potřebuješ, aby se trošku mezi sebou vyrovnaly a vymyslíš nějakou hru, která družině půjde, tak jim tam Adélku dát nemůžeš, protože tím by se rozdíl prohloubil“.*

Když hra není pro Adélku vhodná nebo z předchozího důvodu, tak jí naleznou ve hře individuální roli. *„...takže dělala rozhodčí, mávala nebo přinášela míč.“*

Vedoucí se snažili maximálně zapojovat i **Pavlíka**, ale někdy mu také hledají náhradní aktivitu. *„Vím, že má hrozně rád sudoku, takže někdy když něco vyloženě narušoval, tak dostal sudoku a sedl si s ním do kouta.“*

V případě **Petra** a **Oldy** jde o chlapce, kteří jsou starší a tedy i silnější než některé jiné děti v oddíle. Oba z nich v některých situacích neumějí odhadnout svoji sílu. *„Snažíme se Petra zapojit do všech aktivit, jako normální dítě. Maximálně když je nějaká koulovačka nebo nějaké drastičtější hry, tak se občas musí z toho vytáhnout, protože v zápalu boje je schopný i na malý dítě skočit a udělat cokoli...“*

U Oldy popisuje vedoucí jen jednu situaci, kdy ho museli ze hry vyřadit. *„...Když jsme hráli na demonstranty, kde se mají strhávat lidi, našli jsem mu jinou roli, kde nehrozilo riziko, že použije sílu neúměrnou a někomu způsobí bolest.“*

V případě **Tomíka** se ani v rozhovoru s vedoucí oddílu, ani s jeho asistentkou, neobjevilo, že by někdy nastala situace, kdy by museli Tomíka ze hry vyřadit, nebo mu najít nějakou náhradní činnost. Důvodem může být to, že má v oddíle asistentku, která se mu může kdykoli individuálně věnovat, ale i další okolnosti. V oddíle nejsou totiž děti zatím rozdělené do družin, tudíž nehrozí problém, že by Tomík nějakou družinu zpomaloval. Sílu Tomík využívá především k obraně dětí a nemá ji o tolik větší než ony, aby jim mohl výrazně ublížit.

Do jaké míry přijímají dítě ostatní děti – akceptují ho, berou ho jako sobě rovného?

Na tuto otázku odpovídali vedoucí spíše kladně. Několik z nich ale uvádělo rozdíl mezi tím, jak vnímají konkrétní dítě mladší členové oddílu a jak ti starší. Zajímavý je i postřeh některých vedoucích, že děti, které přišli do oddílu s handicapovaným dítětem později, se klimatu v oddíle automaticky přizpůsobily, aniž by jim přišlo na situaci něco zvláštního. To může být také jedním z důvodů, proč mladší děti vnímají častěji dítě s handicapem jako plnohodnotného člena oddílu.

V případě **Petra** vedoucí odpovídá: „*Ti mladší určitě, ti stejně staří z družiny už ne.*“. Nevnímají jako sobě rovného, ale jako někoho, komu je třeba pomoci. Zároveň vnímají jeho přítomnost i jako určité příkoří. „*...že se mu musejí částečně obětovat, ale už si na to tak nějak zvykly.*“ Petr děti často provokuje a pošťuchuje, což má za důsledek i to, že: „*...děti vedle něj nechtějí sedět, nechtějí s ním nic hrát.*“

Vedoucí oddílu, kam chodí **Adélka** také uvádí, že mladší děti automaticky berou Adélku jako plnohodnotného člena. Když nově přijdou do oddílu, tak si nejdříve ani neuvědomí, že by byla Adélka něčím jiná. Starší děti si již postižení Adélky uvědomují. „*Velký skautky se k ní chovají spíš jako my vedoucí. Vidí, že ona na všechno nestačí, tak jí pomáhají.*“ Taky je ale Adélka občas rozčílí. „*...Na druhou stranu jsou ještě přeci jenom malý, takže občas jim něco ujede, třeba na ni zařvou, nebo se něčemu smějou, i když to, co se děje, není k smíchu*“

Tomíka podle názoru jeho asistentky děti jako plnohodnotného člena oddílu vnímají. „*Myslím si, že jo. Oni si podle mě ani neuvědomí, že moc nechodí na výpravy a tak.*“ Také zřejmě díky tomu, že ho vnímají jako mladšího, než kolik mu opravdu je. „*... je pomalejší, tak ho mají za mladšího.*“ Když chodil Tomík do oddílu benjamínků, tedy mezi děti ve věku od čtyř do šesti let, vnímaly ho pravděpodobně děti jako každého jiného člena. Zároveň se děti automaticky přizpůsobily jeho potřebám: „*...s tím se docela rychle srovnaly a věděly, Tomík má takové a takové potřeby, reaguje pomaleji, musí se mu něco častěji vysvětlit, nebo třeba nemůže něco pochopit, nebo se na něj musí mluvit pomaleji*“. Zároveň byla Toníkova pozice v kolektivu dobrá, protože měl schopnosti a pozitivní vlastnosti, které si děti uvědomovaly.

Jako plnohodnotného člena vnímají i **Pavlíka**. Když Pavlík do oddílu přišel, tak si vedoucí se staršími kluky z oddílu sedli a vysvětlili jim, „*...že přijde Pavlík, co má za problém, a že bude trošku jinej, že některý věci mu třeba budeme promíjet, zatímco ostatním ne.*“ Děti se postavily k situaci velmi dobře. „*...Musím říci, že to zafungovalo úplně úžasně a teďka po více než roce Pavlíka berou úplně automaticky jako člena oddílu.*“

Názor na to, jestli vnímali děti jako plnohodnotného člena oddílu **Oldu**, se od vedoucího přímo nedozvídáme, víme však, že ho přijali z pohledu vedoucího v pohodě. Olda je ze všech šetřených dětí nejstarší. Přicházel do oddílu mezi kluky ve věku dvanáct až patnáct let. „*Od začátku, co Olda přišel, si ostatní děti všimly, že není úplně normální.*“ Vedoucí však nechtěli představovat Oldovo postižení přede všemi. „*...My jsme z toho nechtěli dělat žádnou speciální akci, kdy ho představíme včetně jeho handicapu, tak jsme tomu nechali volný průběh.*“ Děti postupně přejímaly chování k Oldovi od vedoucích a některé se přišly samy zeptat. „*Přímo za námi přišli ve vhodné chvíli a zeptali se, co mu je. Tak jsme jim řekli, jakou má diagnózu, případně jak se k němu mají chovat, a děti to přijaly v pohodě.*“ Oldovu přítomnost v oddíle hodnotí vedoucí takto: „*Obecně se dá říci, že byl spíš stranou, nicméně měli jsme v oddíle jednoho kluka, který měl vývojovou disfázii a různé další handicap, nicméně byl zapojen, a tento kluk se s Oldou skamarádil, takže často trávili spolu čas a byli dobří kamarádi.*“

Shrnutí

Z rozhovorů vyplývá, že všechny děti jsou v oddílech velmi dobře začleněné. Děti se účastní pravidelně jak schůzek, tak výprav a dokonce i tábora, nebo alespoň jeho části. V případě Tomíka, který se zatím vícedenních akcí neúčastní, se s jeho zapojením do budoucna počítá. Téměř okamžitě začali jezdit na vícedenní akce i na letní tábor chlapci s Aspergerovým syndromem a chlapec s ADHD. U dětí s Downovým syndromem postupovalo zapojování do aktivit pomaleji. Nad jejich účastí na jednotlivých akcích se pečlivě rozmysleli jak vedoucí, tak rodiče dětí.

U zapojování dětí do jednotlivých aktivit se ukázaly jako nejčastější důvody pro neúčast důvody ze strany samotných dětí, způsobené buď nižší schopností udržet pozornost a pochopit cíl hry, nebo sníženým zájmem dítěte o konkrétní typ her. Některé děti potřebují pro dlouhodobější zapojení do hry výrazně motivovat, nebo přímo pomoci při hře. O zapojení dětí do her se tak aktivně pokoušejí jak vedoucí (či asistent), tak i některé děti z oddílu. Ve dvou případech (u nejstarších postižených chlapců) se ale vyskytly i situace, kdy musel vedoucí dítě ze hry vyloučit z důvodu bezpečnosti. Především v jednom případě (dítě s DS) pak vedoucí někdy najde dítěti náhradní roli ve hře, a to v situacích, kdy by dítě hru nezvládlo, nebo když vedoucí potřebuje, aby družina, do které dítě patří, nebyla v danou chvíli znevýhodněná.

V otázce, jak vnímají ostatní děti dítě s postižením, se ukázal jako zásadní věk daných dětí. Mladší děti vnímají dítě s postižením automaticky jako plnohodnotného člena oddílu. Starší děti si již všímají rozdílů, nevnímají pak dítě jako sobě rovného, ale spíše jako někoho, komu je třeba pomoci. Jednodušší se tak ukazuje situace v případě mladších dětí s postižením, kdy je děti s nimi stejného věku do kolektivu přijímají a starší děti jim pomáhají.

V případech starších dětí s postižením je již situace o trochu komplikovanější – kolektiv dětí vnímá intenzivně to, že se dítě odlišuje, do kolektivu dítě tedy plnohodnotně nepřijímají. V případě chlapce s ADHD byl problém s jeho problematickým chováním, které bylo je jeho vrstevníky špatně přijímané. I přesto se dá říci, že jsou děti, kterých se rozhovory týkaly, přijímány kolektivem dětí v oddíle relativně velmi dobře.

5.5.3. Potřeba asistenta

V pedagogice, ale i v oblasti sociální práce, je asistent považován za někoho, kdo usnadňuje integraci člověka s postižením a v některých případech je dokonce nutnou podmínkou pro funkční integraci těchto lidí či dětí. Jakou pozici má však asistent v prostředí skautských oddílů a jak se oddíly vyrovnávají s potřebou asistenta? Pokud asistenta v oddíle mají, jaká je jeho role? A stáli by vedoucí o asistenta, kdyby měli tu možnost?

Jestli jsou v některých oddílech profesionální asistenti, kteří asistují zaštitěni oficiální organizací zaměřenou na tuto činnost, a kolik takových případů je, to nevíme. Ani jeden z oddílů, kde jsem dělala šetření profesionálního asistenta nemá. V následujících řádcích se dočtete, jak se v konkrétních případech oddíly s nepřítomností profesionálního asistenta vyrovnávají, případně zda by o asistenta stáli.

Tomík

Ve zkoumaných oddílech měli asistenta, ač ne oficiálního, pouze v případě Tomíka. V době, kdy chodil do oddílu benjamínků, mu pomáhala maminka, která s ním chodila na schůzky. *„Maminka byla částečně asistentkou ze začátku, ale podařilo se nám asi po roce, že byla jako každá další osoba, která sem přichází.“* S přechodem Tomíka do vlčat s ním začala chodit na schůzky v pozici „asistentky“ patnáctiletá skautka ze střediska. Ve smečce vlčat byl na realizaci schůzek pouze jeden vedoucí, který měl na starost téměř dvacet dětí.

Asistentka popisuje situaci takto: *„Já jsem tak během prázdnin říkala, že mě baví se starat o lidi a že bych sem klidně s Tomíkem chodila. Jenom na jednoho vedoucího, kterej vede celej oddíl, nemohl zbýt ještě i Tomík.“* Snažila se do jednoduché asistence zapojovat i ostatní děti.,, ... Pak jsem ho nechala, aby byl ve dvojici s někým jiným, jakmile jsi mu dal dvojici, tak už dokázal hrát.“ Dnes se již asistentka zapojuje i jako pomocná vedoucí, není tedy z pohledu dětí na schůzce jen kvůli Tomíkovi.

Adélka

V případě Adélky, která má stejně jako Tomík Downův syndrom, v oddíle asistenta nemají. *„...Myslím si, že není potřeba, aby měla asistenta. Je výhoda, že nás je hodně vedoucích, kdyby jsme oddíl vedly jen dvě, tak by to bylo hodně náročný, protože jedna by se musela starat o Adélu a druhá o zbytek oddílu.“* Výraznou pomocnicí Adélky je mladší sestra, která v mnohém pozici

asistenta zastane. „Ona se o ni strašně moc stará, ...když je třeba Adéla zaseklá a sedí v koutě, tak k ní přijde a začne jí přemlouvát, aby to taky šla hrát, nebo když s ní byla ve stanu, tak kontrolovala v podstatě všechno, jestli si vyčistila zuby nebo jestli se došla vyčůrat před spaním.“ Na Adélku také dohlíží vždy jedna z vedoucích. „Třeba na táboře já se o Adélu starám první, že ji chodím ráno kontrolovat, jestli se převlíkla a tak.“ Když ale tato vedoucí na nějaké akci není, musí být jasné, kdo má zrovna Adélku pod dohledem.

Také má vedoucí určité pochybnosti, jestli by asistent zvenčí do oddílu zapadl. „...vedoucí se hrozně dobře znají a asistent by se musel mezi ně začlenit. Také v oddíle fungují určitá pravidla, takže by se musel všechny naučit.“

Pavlík

O asistentovi neuvažoval ani vedoucí oddílu, kam chodí Pavlík s Aspergerovým syndromem. Na tábor však pro jistotu jel s Pavlíkem po domluvě jeho tatínek. Zároveň vždy mají vedoucí rozdělené, kdo zrovna na Pavlíka dohlíží, ať už jde o schůzku či výpravu. „*Aby někdo měl, jak tomu říkáme, službu na Pavlíka.*“

I vedoucí tohoto oddílu si myslí, že asistent by nebyl u Pavlíka potřeba. Zároveň také o asistentovi v oddíle pochybuje. „...Vedoucí tam nejsou v pozici učitele, ale budují si vztah s dětmi. Měla by to být jedna parta, tak jestli ji asistent trošku nenabourá“.

Olda

Asistenta neměl v oddíle ani Olda se stejnou diagnózou. Vedoucí si také myslí, že asistent nijak potřeba nebyl. „Nikdy jsem nad tím nepřemýšlel, nicméně nemyslím si, že by to bylo potřeba.. Na výpravách, co si vzpomínám, jsem to dělal většinou já. Na táboře ve chvílích, kdy Olda byl s někým jiným z vedoucích, tak jsme si ho víceméně předávali, ale ne tak, že bychom si to domlouvali přímo, bylo to takové přirozené, nepsané.“

Petr

V oddíle, kam chodí Petr s ADHD, ho má pod dohledem také někdo z vedoucích. O asistentovi uvažovali. „...ale bylo nám řečeno, že si ho musíme zaplatit – veškerý čas, dopravu, všechno, což jsme spočítali na velký peníze.“

Jako jediný zmíněný oddíl by tedy vnímali případného asistenta jednoznačně pozitivně, především na delších akcích. „Určitě by to bylo usnadnění. Minimálně třeba na výpravách, o táborech ani nemluví, ...aby se mu furt jeden věnoval je hodně náročný.“

Shrnutí

Všechny šetřené děti potřebují individuální péči, která ve většině případů vyžaduje jednu určenou osobu, aby na dítě dohlížela a pomáhala mu. Ve třech případech vedoucí uvádějí, že asistent v případě daného dítěte není potřeba. Jde ovšem o oddíly, kde mají dostatek vedoucích a ve všech případech je vždy

jasné, kdo z vedoucích v danou chvíli na dítě dohlíží. V jednom případě zároveň výrazně pomáhá mladší sestra dítěte, v dalším případě jel na tábor s chlapcem tatínek. V těchto dvou případech vyjadřují zároveň vedoucí pochybnost, zda by byl příchod externího asistenta do oddílu vhodný. V případě Tomíka, který jako jediný k sobě osobu v roli asistenta má, nejde o osobu zvenčí. Jde o skautku ze střediska, která se této role ujala z důvodu, že byl na větší skupinu dětí pouze jeden vedoucí a nemohl by se tedy dítěti individuálně věnovat. Asistenta by ocenili vedoucí jen v případě Petra, uvažovali o tom, ale zjistili, že je pro ně finančně nedostupný.

5.5.4. Překážky/obtíže při začlenění dítěte a jejich řešení

Obavy vedoucích – překážky, které vedoucí očekávali

Na otázku, jestli měli vedoucí nějaké obavy před přijetím dítěte a zda se naplnily, dva z vedoucích odpovídají, že o daném handicapu neměli dostatečnou představu. „*My jsme vůbec netušili, co máme čekat, protože jsme nikdy takové dítě tady neměli. To bylo takový, co přijde, to přijde.*“ Obdobně další vedoucí: „*Moc informací jsme o Aspergerově syndromu neměli, takže z toho plynulo i to, že jsme neměli žádné obavy. Ale myslím si, že i kdybychom informace měli, tak bysme obavy neměli.*“

Obavy neměla ani vedoucí **Adélky**, protože Adélku a její rodiče před jejím příchodem do oddílu znala. „*Já jsem obavy neměla, protože jsem ji trochu znala a hlavně jsem znala její rodiče, ...já jsem si byla jistá tím, že kdybych věděla, že to nezvládnou, tak jim můžu říct, že jim ji prostě vrátíme.*“

Vedoucí oddílu benjamínků **Tomíka** a především jeho maminku také dobře znala. Ani ona tedy žádné výrazné obavy před jeho přijetím neměla, zmiňuje ale obavy vedoucích ostatních oddílů. „*Já je asi neměla, ale sdělovala jsem to střediskové radě a vedoucí měli obavy, jestli pak bude mít Tomík šanci chodit do dalších starších oddílů a jestli to budeme schopni zajistit.*“

V oddíle, kam chodí **Pavlík**, mají v oddíle pevný družinový systém, kde mezi sebou družiny soupeří. To vedoucí popisuje jako obtíž, kterou očekávali a která se potvrdila. „*Nabourání systému, té konkurence a rovnání dětí do jedné řady nebo jak to nazvat, tak v tom jsme problém viděli hned, a byl...*“. Zároveň ale nejde podle vedoucího o velký problém, „*...Ono se možná trochu změnilo klima mezi děckama, protože každá generace je jiná. Tahleta už nemá takovou potřebu mezi sebou soutěžit.*“ To, že bude Pavlík potřebovat individuální přístup, vedoucí starším dětem vysvětlili a děti to bez problémů přijaly.

Na jaké překážky/obtíže vedoucí při integraci narážejí a jak je řeší

Ve dvou případech uvádějí vedoucí jako obtíž to, že přítomnost dítěte s postižením znevýhodňuje při hrách družinu, do které patří. „*...Náš oddíl je hodně založený na družinovém systému, napříč věkem všech dětí v oddíle máme tři družiny, které jakoby bojují mezi sebou, čímž pádem vyvstává*

problém, že Adélka musí být v jedné družině, která je pořád znevýhodněná, protože Adéla nezvládá všechno.“ Vedoucí musí na tento fakt stále myslet a situaci nějak vyvažovat „...aby se to nějak kompenzovalo, občas jim tam Adélu dát a občas nedat.“ I v případě Pavlíka si děti někdy stěžují, „...Pavlík družinku ve většině programů zpomaluje, takže si děti stěžovaly, že to není fér. U spousty her jsme proto vypustili bodování, že se nehraje na vítěze.“

Další obtíže jsou spojené s obavou o bezpečnost postiženého dítěte, případě ostatních dětí. Například v případě Petra bylo obtížné zvládnout jeho problematické a nepředvídatelné chování. O tom, jak s Petrem pracovat a jak řešit problematické situace, se vedoucí radili především ze začátku s maminkou: *„...nejlepší trest je, pokud se vyloučí ze hry..., musí se to udělat tak, aby i on viděl, že nemůže hrát.“* Petrovi je také vše třeba vše dokola trpělivě vysvětlovat. Hlavním řešením situace bylo, že ho musí mít vždy jeden z vedoucích pod dohledem. O bezpečnosti se zmiňuje i vedoucí benjamínků, kam chodil malý Tomík. *„Největší asi obtíž je naše obava, aby se Tomíkovi něco nestalo. ...Má takový utíkácký rytmus, občas si vzpomene a odchází, aniž dá někomu vědět.“* Tuto situace vedoucí řešila zvýšeným dohledem, případně zamknutím budovy.

Vedoucí z Oldova oddílu naráželi z počátku na různé obtíže, spojené především s tím, že o Aspergerově syndromu i konkrétních Oldových specifikách neměli dostatek informací. Postupně se ale naučili s Oldou pracovat a takových situací bylo stále méně. *„Myslím si, že během tak čtyř schůzek, jsme se naučili základní způsoby, jak s Oldou jednat. Jak mu vysvětlit či dovysvětlit pravidla hry, případně odhadnout, jaké hry jsou pro něj vhodné a nevhodné.“*

Vedoucí také uvádějí mezi obtížemi při integraci, že se dítě samo vyčleňovalo. Například Olda v případě, když se událo něco jinak, než očekával. *„Zjistili jsme, že sedí v jídelně a s nikým nekomunikuje, protože měl nějakou představu, která se nesplnila, tak se tímto způsobem vyčlenil z kolektivu.“* Vedoucí se proto naučil informovat ho o průběhu programu předem, a pokud se Olda vyčlenil, tak se snažil zjistit důvod, aby bylo možné situaci vyřešit.

Také Tomík, především z počátku, mnoho her pouze pozoroval, vedoucí se ho však snažila velmi aktivně zapojit. Řešením často bylo využít ostatní děti. *„To je pro něj asi nejdůležitější, když ho někdo vezme za ruku a vtáhne ho do hry... aby věděl, tady máš kamaráda, tady se mnou můžeš něco dělat.“* Tomíkova asistentka zas vidí jako obtíž, aby děti Tomíka dobře braly do kolektivu, na tom ale průběžně pracuje a myslí si, že je to na velmi dobré cestě. *„...že tam už se pohybujeme na správné frekvenci.“*

Shrnutí

Vedoucí obecně neměli před přijetím dítěte s postižením žádné velké obavy, ani neočekávali konkrétní problémy. Dva vedoucí uvádějí, že neměli s daným handicapem žádnou zkušenost, nevěděli co čekat. Ve dvou případech naopak znali vedoucí dítě osobně již předtím, než začalo do oddílu chodit. Jedna vedoucí uvádí, že jí pomohlo vědomí, že kdyby situaci s dítětem nezvládali, mohou dítě odmítnout. Další pak zmiňuje, že již předem viděli jako obtíž, že dítě bude potřebovat individuální přístup který naruší systém v oddíle, to se sice potvrdilo, ukázalo se však, že nejde o nijak významný problém.

Obtíž, na které vedoucí při integraci dětí narážejí, se objevilo v odpovědi na příslušnou otázku relativně málo. Většinou vedoucí zmínil jednu až dvě obtíže. Obtíže se týkaly bezpečnosti dítěte i ostatních dětí v oddíle. Ohledně problematického chování Petra se vedoucí radili s maminkou, jak mají reagovat a co na Petra funguje. Hrozby odchodů z domu u Tomíka za vedoucí řešila individuálním dohledem, se kterým jí vždy někdo pomohl. Ve dvou oddílech, kde mají pevný družinový systém, se objevila potíž, že postižené dítě zhoršovalo výsledky družin, do kterých patřilo. Částečným řešením pak je méně her na body, nebo nezařadit dítě do soutěže a najít mu na chvíli jinou roli. Jako obtíž zmínil jeden vedoucí i počáteční nedostatek informací o specifikách dítěte a jeho handicapu. Dále pak to, že se chlapec s Aspergerovým syndromem vyčlenil z programu, když bylo něco jinak než očekával, což vedoucí řešili tak, že se ho snažili o průběhu programu informovat vždy předem.

5.5.5. Nároky integrace dítěte na vedoucí

Jak je integrace pro vedoucí náročná a jak moc vedoucí zatěžuje? Musejí vedoucí kvůli dítěti uzpůsobovat program v oddíle? Jak vedoucí zvládají situaci a jak moc je to pro ně náročné?

Jaké nároky na vedoucího/oddíl integrace dítěte klade

Kromě obtíží při začlenění dítěte, na které vedoucí naráželi a které jsou popsány v kapitole výše, se ukázaly jako hlavní nároky na vedoucí ve třech oblastech. Vedoucí musí věnovat dítěti intenzivní individuální péči a pozornost, musí být stále ve střežbě a musí hlídat vzájemné chování dětí mezi dítětem s postižením a zbytkem kolektivu. Zároveň vedoucí řeší více různých sporů a stížností a musí stále zvažovat, jak se v konkrétní situaci zachovat.

Například vedoucí **Petra**: „*Musím se věnovat pořád jemu. Nemůžu se věnovat všem najednou, s ním si musím sednout extra.*“ To, že musí někdo dítěti věnovat individuální péči zmiňuje i vedoucí. V oddíle **Pavlíka** mají dostatek vedoucích, jde tedy hlavně o to vždy se při plánování programu domluvit, kdo z vedoucích bude v danou chvíli Pavlíkovi pomáhat. „*Myslet na to, kdo ho má zrovna na starost, je nějaká zátěž navíc.*“ I v případě **Oldy**

vedoucí uvádí jako nároky především to, že mu museli věnovat zvýšenou pozornost. „...*musel být někdo vždy připravený s ním řešit nějakou nenadálou situaci.*“ V případě **Tomíka** je neustálá péče a pozornost zajištěna nejdokonaleji, protože se mu v tomto ohledu věnuje interní asistenta z řad skautského oddílu.

Náročné je pro vedoucí také to, že musí být stále ve střehu. Vedoucí **Adélky** uvádí, že ji musí hodně hlídat: „...*člověk musí být mnohem víc ve střehu. Mohou kolem ní vznikat neočekávatelné situace, že se ji třeba chce čůrat, a tak si dřepne na bobek uprostřed parku a jde čůrat, ...nebo začne přelézat plot.*“ Vedoucí zároveň dodává, že všimnout si všech dětí je náročné už samo o sobě, když je v oddíle Adélka, je to pak ještě náročnější. Neustále ve střehu musí být i vedoucí **Petra**. „*Nikdy nevím, co od něj můžu čekat. Jsem ve stresu..., provede něco, nebo neprovede... kousne mě, skočí na mě?*“

Dvě vedoucí uvádějí, že musejí hlídat v případě integrovaného dítěte jeho chování k ostatním dětem i ostatních dětí k němu. Vedoucí **Petra** uvádí: „...*občas ho člověk musí okřiknout, občas musí člověk okřiknout děti, když jsou na něj ošklivé.*“ Vedoucí **Adélky** zas zmiňuje: „...*musím si všimnout celého kolektivu, jestli náhodou ji nikdo nestrká, nebo jestli naopak ona není na někoho moc zlá.*“

Vnímá nároky vedoucí jako náročné/vyčerpávající?

Vedoucí **Adélky** nevnímá situaci jako vyčerpávající, nicméně náročnou ano. „...*vyčerpávající úplně není, ale je to prostě náročnější.*“ Jako vyčerpávající vnímá někdy situaci vedoucí **Petra** a to hlavně tehdy, když je na vedení schůzek sama a má třeba i dvě schůzky za sebou. „*Někdy ano... díky tomu, že mám dvě schůzky za sebou, tak ta první je v pohodě, to jsem přeci jenom na tom líp, ...pak přijdu sem a znova musím koncentrovat pozornost, tak to je strašně náročný.*“

Ostatní vedoucí nijak velkou zátěž v přítomnosti integrovaného dítěte nevidí. „*Asi žádná velká zátěž pro nás Pavlík nebyl.*“ Bývalá vedoucí **Tomíka** dokonce vyjádřila názor, že nároky na začlenění Tomíka nebyly až tak mimořádné ve srovnání s některými jinými dětmi, které žádnou diagnózu nemají. „*Já jsem si kolikrát říkala, že některé děti vyžadují stejný speciální přístup jako Tomík.*“

Musí vedoucí uzpůsobovat program?

Většina vedoucích program dopředu nepřizpůsobuje. Pouze jedna vedoucí zmiňuje, že částečně program kvůli dítěti upravovali.

V **Pavlíkově** oddíle většinou odhadnou, co ho bude a nebude bavit, ale že ho občas nějaká hra nebaví, nevidí vedoucí jako větší problém. „...*víceméně zapadne úplně do všeho.*“

Kvůli **Tomíkovi** neupravovali program ani v oddíle předškoláků, kam chodil, ani nyní v oddílech vlčat. Tomíkova asistentka k tomu říká.

„Individuální program nemá, ale třeba se občas jenom kouká a ze hry vypadne, protože ho už přestane bavit.“

Dopředu vedoucí neuzpůsobují program ani kvůli **Petrovi**. Zároveň ale nevědí, jak bude Petr při dané aktivitě fungovat, tak musí reagovat podle situace. *„Jak kdy. Někdy je v pohodě a někdy, když má špatné dny, tak je neovladatelný i u malování.“* **Oldu** museli akorát s programem předem seznamovat. *„...Pro Oldu pak byl tento program pochopitelnější a přijatelnější.“*

Kvůli **Adélce** vedoucí někdy program oddílu trochu uzpůsobují, nicméně se snaží, aby to nebylo moc znát. Konkrétně zmiňuje, že musí vždy myslet na to, aby Adélka daný program alespoň částečně zvládla. *„Trošku je třeba program přizpůsobit, ne celkově, ale jeho organizaci, a občas aktivity ...částečně myslet na to, že tam je.“* Od té doby, co přijali do oddílu mladší děti, už se to vyřešilo přirozeně. Hry musí být totiž kvůli mladším dětem jednodušší. *„Prvnáci jsou na tom stejně jako Adéla, takže teď mi to přijde docela dobrý, že Adéla může hrát spoustu her, protože jsou udělané pro ty malý.“*

Shrnutí

Ve všech případech vedoucí uvádějí, že je potřeba dítě stále sledovat a věnovat mu individuální péči. Dvě vedoucí uvádějí, že je náročné především být neustále ve střehu. Značné nároky klade i podporování a napomínání dětí, aby se k sobě někdy nechovaly ošklivě. Náročná je především situace podle toho, zda mají či nemají dostatek vedoucích, a podle toho, jestli by dítě mohlo ublížit sobě nebo jiným dětem. Jako vyčerpávající vnímá někdy situaci jedna z vedoucích a to především proto, že je na děti na schůzkách sama. Ostatní vedoucí situaci jako vyčerpávající nevnímají, někteří však připouštějí, že někdy je to náročné. Program oddílu vedoucí kvůli integrovaným dětem obvykle neuzpůsobují. Částečně pouze v jednom případě, ale s příchodem mladších dětí do oddílu s podobnými schopnostmi se situace vyřešila přirozenou cestou.

5.5.6. Co vedoucím pomohlo/pomáhá a co by potřebovali

Vliv vedoucích na úspěšnost integrace považují za zcela zásadní. Co jim tedy pomáhá?

Nejčastěji se objevovala podpora ze strany rodičů. Jako zdroj největší pomoci uvádí vedoucí **Tomíka** jeho maminku. *„Úplně bylo báječné, že nám držela pěsti, že nás podporovala. A měla v nás důvěru.“* Asistentka zas uvádí jako nejvýznamnější pomoc rady, které od Tomíkovy maminky dostává. Totéž u **Petra**: *„Maminka nám pomohla nejvíc, ...že řekla, co ne a co si můžeme dovolit, na co pozitivně reaguje, či při čem se nám vysměje.“* I s rodiči **Pavlíka** byla velmi dobrá spolupráce. *„Vždycky jsem z jejich strany měl podporu. Vždycky přišli s nějakým návrhem či nabídkou.“*

Na rodiče se mohla kdykoli obrátit i vedoucí **Adélky** a od rodičů má i všechny potřebné informace, takže neměla ani potřebu si k tématu něco zjišťovat. „...*Kdybych neměla její rodiče, tak bych si asi něco přečíst musela, nebo by mi to rozhodně pomohlo.*“ Informace od rodičů byly důležité i pro vedoucího **Oldy**, byť je získal až s mírným odstupem. Podnětem k tomu byla přednáška o autismu, kterou vedoucí absolvoval na skautské vzdělávací akci. „*Na základě této přednášky jsem se jí různě ptal. A do tábora jsme takhle zjistili informace, na co si dát pozor a jak s Oldou konkrétně pracovat, na co se připravit.*“ Vedoucímu pomohla i samotná přednáška, kde získal informace, jak s těmito dětmi jednat, dozvěděl se různé osvědčené postupy a kde shánět potřebné informace.

Vedoucí **Petra** zmiňuje, že jí pomáhají informace, které si může vyhledat. „...*hlavně internet, knížky, hromada různých programů.*“ Také vedoucí pomohlo, že se mohla zeptat lidí kolem a zkušenosti a problémy sdílet. „*že to můžu s někým sdílet, můžu se poptat... pedagogů třeba... hlavní vedoucí oddílu je taky učitelka a má ve škole takovéto děti.*“

Informace o postižení dítěte si načetl i vedoucí **Pavlíka**. Zároveň se mohl zeptat doma přítelkyně, která s dětmi s autismem pracuje, „...*na co se připravit, co mu půjde, co by ho bavilo mohlo, na co si dát pozor, jak se to může projevat.*“ Některé z obecných informací o autismu byly pro něj ale spíše zavádějící, více mu pomohlo následně se poradit ohledně konkrétních Pavlíkových projevů. „*Já jsem to vždycky probíral, když jsem něco zachytil.*“

Vedoucí **Tomíka** pomohla přímá pomoc někoho, kdo měl Tomíka pod dohledem. „*Jediné, co jsem potřebovala, aby ho měl pořád na očích, aby nám náhodou neutekl.*“

Shrnutí

Ve všech případech byly pro vedoucí významnou pomocí podpora a informace ze strany rodičů. Informace se týkaly specifík dítěte i toho, jak s dítětem pracovat. Pro jednu z těchto vedoucích to byl dokonce téměř výhradní a z pohledu vedoucí dostačující zdroj informací (šlo o maminku se speciálně pedagogickým vzděláním). Pro jednoho vedoucího byla významnou pomocí přednáška o autismu a práci s těmito dětmi, která byla pořádaná v rámci Junáka, teprve na základě této přednášky navázal větší spolupráci s rodiči a získal tak od nich potřebné informace. Ve dvou případech vedoucí uvádějí, že si informace o postižení načtli. I vedoucímu Oldy by načtení informací pomohlo – stál by především o stručné a přehledné informace. Jako významný zdroj informací a podpory se ukázalo ve dvou případech i to, že se vedoucí mohli poradit s lidmi ze svého okolí, kteří měli zkušenosti s danou problematikou.

5.5.7. Přínosy pro vedoucí/dítě/ostatní děti

Osobně vycházím z předpokladu, že funkční integrace je pro všechny zúčastněné strany přínosná, a že vylepšuje podmínky pro budoucí integraci dalších dětí do oddílu. Celkově tak přináší vyšší míru inkluze do celé organizace.

Přínosy pro integrované dítě

Všichni vedoucí vidí přítomnost v oddíle pro dítě přínosnou. Objevovalo se jak to, že dítě to v oddíle baví, což zmiňovala většina vedoucích integrovaných dětí, tak to, že se dítě někam za dobu v oddíle posunulo, něčemu se naučilo. Důležitý je také jeho pobyt ve zdravém kolektivu.

V případě **Pavlíka** vidí vedoucí fakt, že to Pavlíka v oddíle baví, jako hlavní přínos. „Pro **Adélku** je docházení do oddílu i významnou motivací k jiným činnostem. „*Ona oddíl úplně zbožňuje. Když se řekne, že půjde do oddílu, tak ona potom všechno dělá.*“ I **Tomík** se cítí z pohledu své asistentky v oddíle dobře. „*Mě připadá, že si tu připadá víc mezi svými, než třeba ve škole.*“ **Petr**, kterého to v oddíle také velmi baví, zas za dobu přítomnosti v oddíle výrazně zlepšil své chování. „*Už se neřehtá úplně všemu hned napoprvé. Hned do každého kousal a píchal, což už nedělá každou schůzku, nebo že by se tady válel po zemi. Určitě je to i věkem, jak dozrává, ale doufáme, že i my pomáháme tímhle směrem.*“

Za důležité považují mnozí vedoucí i to, že se dítě dostává do běžného kolektivu, kde má možnost připravit se na život. Takto se **Adélka** učí obstat v kolektivu. „*Vidí, jak to funguje a že se k ní nějak chovají. Učí se s nimi komunikovat a je zvyklá na to, že se jí smějou a že se s tím musí poprat*“ To vše ale probíhá podle vedoucí v bezpečném a přátelském prostředí: „*...ale nikdo to nemyslí nijak vyloženě zle*“ Přínos běžného kolektivu a přínos v nalézání hranic chování uvádí vedoucí **Petra**. „*Snažíme se mu ukázat, co je normální a co není, co smí a co už ne.*“ Podobně to vidí i vedoucí **Oldy**. „*Hlavním přínosem bylo, že byl začleněn, i když jen částečně, v nějakém kolektivu, že se účastnil akcí, jezdil do přírody a získával nové podněty pro sebe.*“ Asistentka vidí jako přínos pro **Tomíka** i to, že začíná cítit zodpovědnost vůči skupině dětí, do které zrovna patří. „*Vlčata jsou všechny v jednom chumlu, a tak mi připadá, že už cítí víc kolektiv. A možná i víc zodpovědnosti k družstvu...a teď musím běžet a vyhrát to.*“ Také vedoucí i asistentka zmiňují, že je pro něj oddíl možností pro osamostatnění se od rodičů. Dítě se také učí v oddíle různým dovednostem. „*Možná se tady i něco občas naučí, třeba rád uzluje, to ho hrozně baví, nebo balit spacák.*“

Přínosy a negativa pro ostatní děti v oddíle

Všichni vedoucí vidí integraci jako pozitivní i pro ostatní děti v oddíle, dva z nich pak uvádějí i určitá negativa. Vidí obvykle jako hlavní přínos pro děti samotný fakt, že se s dítětem s postižením setkají a budou vědět, že takoví lidé

existují, že nejsme všichni stejní. „*Že budou do života vědět, že postižení lidé prostě jsou okolo nich.*“

Vedoucí **Petra** uvádí, že se děti učí s postiženým dítětem pracovat a že se celkově mění přístup dětí k nim. „*Přínos je v tom, že děti se učí pracovat s odlišnými lidmi, že to není – hele podívej se, on je divnej, on je asi debil.*“ Podobně vedoucí **Adélky**. „*Dobry je to, že jsou s ní v kontaktu, že vidí co dělá a vidí, jak se k ní chováme my.*“ Vedoucí předškolních benjamínků vidí přínos v uvědomění si, že kamarádit mohou i s někým, kdo je odlišný. „*Že někdo, kdo vypadá jinak nebo se chová jinak, může být náš kamarád.*“

Další vedoucí zdůrazňuje především to, že se děti naučí toleranci a respektování různosti. „*...Zvykají si na to, že s ním je zacházeno jinak.*“ Asistentka **Tomáška** také uvádí, že se tím děti naučí toleranci. „*Připadá mi, že některým dětem hodně prospívá uvědomit si, že nejsou všichni tak výkonný, a že i o ty se musí v družstvu postarat. Naučit se žít a spolupracovat i s jiným, pomalejším člověkem. Neříkat mu něco ošklivého.*“

Jako negativní pak bylo vedoucí zmíněno, že péče o **Adélku** ubírá pozornost vedoucích pro ostatní děti. Vedoucí **Pavlíka** poznamenává, že to znamená zátěž pro skupinu: „*V určitých hrách to pro skupinku představuje zátěž, která třeba není úplně férová. Nicméně i tím se děti učí, že je potřeba se postarat i o lidi, kteří mají nějaké znevýhodnění.*“

Přínosy a negativa pro vedoucí

Vedoucí obecně hodnotili přítomnost dítěte v oddíle jako pro sebe velmi přínosnou. „*Určitě to byla zkušenost v tom, jak se taková situace má řešit, jaké informace si sehnat, jak jednat s rodiči, jak handicapované dítě zapojovat do kolektivu a jak s tím seznamovat další děti v oddíle.*“ Vedoucí **Pavlíka** kladně hodnotí: „*Že jsme si vyzkoušeli další věc. Nebo když se někde setkám s dalším dítětem s aspergerem, tak minimálně člověk ztratí zábrany se s ním pouštět do nějaké interakce.*“ Vedoucí **Tomíka** si zase uvědomila, že Tomík je opravdu dítě jako každé jiné a že není až tak výjimečný. Získání nových schopností a dovedností vidí v přítomnosti dítěte i **Petrova** vedoucí. „*Člověk furt musí něco vymýšlet nového.*“ **Tomík** své vedoucí také velmi aktivizuje, „*...protože běžné dítě už se podvolí nebo je stržené skupinou, kdežto na Tomíka musíme jinak.*“ Vedoucí **Adélky** uvádí, že ji to učí více si všímat dětí a mít lépe promyšlený program. A umět vždy zareagovat, „*...na místě si vymýšlet aktivity a jednat v tom okamžiku, když ona se zasekne, tak spontánně vymyslet něco pro oddíl.*“

Schopnosti i postřeh, který vedoucí získají, má pak přínos i pro další děti v oddíle. Vedoucí **Petra** uvádí, „*Člověk se musí naučit jednat, nesmí hned křičet a musí vše umět vysvětlit. Určitě to člověku něco dá, umí to pak dělat i s ostatními.*“ Podobně vedoucí **Adélky**: „*Že s ní jsou nevyzpytatelné situace a vedoucí to musí nějak řešit, to všechny hrozně vybudí, takže kdyby pak bylo něco nějakému dítěti, tak vedoucí dokáží líp zareagovat.*“

Že má přítomnost dítěte s postižením v oddíle pro vedoucí i nějaká negativa, zmínili pouze dva z vedoucích. Vedoucí **Petra** zmiňuje, že je vše náročnější. To zmínil i vedoucí **Oldy**, ovšem Olda byl jedním ze tří znevýhodněných dětí, které momentálně oddíl navštěvovali, takže zátěž tím narůstala.

Shrnutí

Všichni vedoucí shledávají na integraci mnohá pozitiva pro všechny zúčastněné strany.

Pro integrované dítě především v tom, že je činnost v oddíle baví a že se učí fungovat v kolektivu zdravých dětí, čímž se připravují na skutečný život.

Pro ostatní děti je pak podle vedoucích přínosná samotná zkušenost, že některé děti jsou něčím jiné a co to obnáší. Naučí se, jak se k takovému dítěti chovat, být tolerantní a respektovat, že každý jsme jiný. Negativem pak může být, že vedoucí se věnuje intenzivně jednomu dítěti a to ubírá pozornost vůči ostatním dětem.

Jako přínosy pro sebe zmiňovali vedoucí kromě nové zkušenosti i to, že je přítomnost náročnějšího dítěte v oddíle vede k větší tvořivosti a trpělivosti. Rozvíjí výrazně jejich celkové schopnosti a dovednosti, a také postřeh i připravenost na krizové situace.

5.5.8. Závěrečné shrnutí

Co se týká přijetí dětí do oddílu, ve dvou případech vedoucí dítě předem znali (šlo o děti s DS), ve zbylých případech vedoucí dítě ani jeho rodiče neznali. Rodiče informovali vedoucí o diagnóze dítěte při prvním kontaktu, všichni vedoucí souhlasili, že to s dítětem v oddíle zkusí a ve všech případech se z pohledu vedoucích ukázalo, že integrace dítěte v oddíle je možná.

Všechny děti jsou v oddílech velmi dobře začleněny, jejich neúčast při konkrétním programu je dána především specifiky konkrétních dětí, vedoucí se zároveň snaží děti do programu co nejvíce vtáhnout. Všichni vedoucí také pracují na vztazích v kolektivu dětí. Při konkrétních vícedenních akcích vedoucí obvykle zvažují, zda je akce pro dítě vhodná, zda by ji dítě zvládlo a zda mají vedoucí dostatečnou kapacitu, aby mohli dítě na akci vzít.

Všechny děti potřebují individuální péči jedné osoby, která se dítěti zvýšeně věnuje. Je tak obvykle potřeba určit pro dohled nad dítětem jednoho vedoucího, nebo jinou osobu, která dítěti pomáhá. Žádný oddíl nemá zkušenost s asistentem, který by byl z neskautského prostředí, a ve většině případů by ani o přítomnost asistenta nestáli. Jen v jednom případě, kde je zvládnutí chlapcova chování velmi náročné a vedoucích není dostatek, by externího asistenta ocenili, nedosáhnou na něj však z finančních důvodů.

Vedoucí neměli před přijetím dítěte do oddílu žádné větší obavy. Při začlenění dítěte zmiňují vedoucí spíše drobnější obtíže různého charakteru – například počáteční nedostatek informací, další pak obtíže spojené se

zajištěním bezpečnosti dítěte a ostatních dětí. Ve dvou případech bylo třeba reagovat na situaci, že integrované dítě zhoršovalo bodové výsledky družin, do kterých bylo trvale zařazeno.

Co se týká nároků integrace na vedoucí, tak program kvůli dětem s postižení obvykle vedoucí nijak neupravují. Náročné je pro ně především to, že dítě potřebuje velkou pozornost a péči, která často zabírá kapacitu jednoho člověka. Nejde čistě o dohled nad dítětem, ale v některých případech hlavně hlídání vztahů mezi dětmi. Když pak není v danou chvíli vedoucích na děti dostatek, může být situace až vyčerpávající. Vedoucí musí být stále ve střehu a připraveni jednat. Náročnost se samozřejmě zvyšuje, je-li dětí se specifickými potřebami v oddíle více.

Jako nejvýznamnější zdroj pomoci se ukázaly informace a podpora ze strany rodičů. Pomáhaly také načtené informace, v jednom případě i přednáška. Další pomocí je podpora a rady ze strany známých, kteří mají s dětmi, zejména s postiženými, odbornou zkušenost.

Všichni vedoucí vidí integraci jako přínos jak pro dítě s postižením, tak pro ostatní děti v oddíle. Vedoucí zmínili i mnoho přínosů pro sebe a další vedoucí, především získání nových zkušeností a dovedností, ale také aktivizaci vlastní kreativity.

5.6. Diskuse a závěry

Ve všech oddílech, kde jsem prováděla šetření jsou děti s postižením plnohodnotně začleněné, opravdu se účastní dění v oddíle a nejde jen o stav, kdy by děti do oddílu pouze docházely, ale přitom by nebyly jeho plnohodnotnou součástí. Co přispělo k tomu, že probíhá integrace úspěšně? Do jisté míry bychom mohli říci, že se na kvalitním začlenění mohou podílet faktory na straně dětí. Že jde o děti, které jsou plnohodnotného začlenění schopné a mají dostatečné kompetence na to, aby integraci v oddíle zvládli. To tyto děti pravděpodobně mají. Na druhou stranu nejde o děti s nevýznamným postižením. U všech dětí je jejich postižení velmi patrné. Chlapec s ADHD je nepředvídatelný, má své problémy spojené ještě s poruchou osobnosti a potřebuje intenzivní dohled. Dále dvě děti s Downovým syndromem a dva chlapci s projevy Aspergerova syndromu. Ve všech případech bylo při integraci třeba aktivní zapojení vedoucích.

Co tedy podmínky pro integraci dětí zlepšuje a co zhoršuje? Vycházím z toho, že podmínky pro integraci dětí v oddílech ovlivňuje jak přístup vedoucích, tak podmínky, které vedoucí pro svou práci mají.

Přístup vedoucích oddílů, kde jsem dělala šetření, byl **integraci otevřený**. Reakce na to, co zúčastněným stranám integrace přináší, byly značně kladné i přesto, že byla integrace pro vedoucí v mnohém náročná.⁶³ Jde však o vedoucí, kteří se neobávali integrace ani před přijetím dítěte, ač neměli ve většině případů s prací s konkrétním postižením zkušenosti. Zároveň jde pouze o vzorek vedoucích, kteří dítě do oddílu přijali. Nicméně z výzkumu⁶⁴, který se uskutečnil v rámci Junáka v roce 2012 vyplývá, že pouze 1 % ze všech skautských vedoucích v minulosti odmítlo přijmout dítě se specifickými potřebami⁶⁵ do oddílu.⁶⁶

V dalších případech vedoucí dítě do oddílu přijali, ale po nějaké době zjistili, že dítě je z jejich pohledu nezvladatelné, ohrožuje bezpečnost svoji či dětí kolem, případně že rozkládá kolektiv dětí, což si vedoucí nechtěli vzít na zodpovědnost. V takovýchto případech pak vedoucí dítě vyloučili.⁶⁷ Jak v případě kvantitativního výzkumu realizovaného v rámci Junáka, tak v případě mého šetření vedoucí obvykle dítě do oddílu na zkoušku téměř

---

⁶³ Na straně vedoucích vůle „jít do toho“, kterou uvádí jako jednu z důležitých věcí pro integraci brožurka „Patříte mezi nás? aneb Kdy se daří začleňování dětí do oddílů a kroužků.“

⁶⁴ První kolo výzkumů „Sondy do skautského světa“

⁶⁵ Nejde pouze o děti s postižením, ale i o děti se sociálním a zdravotním znevýhodněním.

⁶⁶ Schází nám však informace, v jakém množství se děti se specifickými potřebami do oddílů hlásí. Většina vedoucích se pravděpodobně o přijetí dítěte s postižením rozhodovat nemusela, protože se žádné do oddílu nehlásilo.

⁶⁷ Informace z prvního kola výzkumu „Sondy do skautského světa“, který byl uskutečněn v rámci Junáka. Jde o nezveřejněné výstupy, které mi byly poskytnuty ústředím Junáka.

automaticky přijmou, a podle toho, zda je situace pro vedoucí zvladatelná, pak rozhodnou, zda dítě v oddíle zůstane. Je také značně pravděpodobné, že dětmi, které jsou náročné pro začlenění do kolektivu, jsou především děti s problémovým chováním, které zároveň nemusí mít žádné viditelné postižení ani oficiální diagnózu, přesto jsou potřeby těchto dětí velmi specifické. Tomu, že je náročnější práce s dětmi, jejichž chování je více agresivní, naznačuje i mé šetření, kde se jeví práce s chlapcem s ADHD a poruchou chování pro vedoucí jako náročnější než práce s dětmi s DS či AS. Otázkou pak je, zda v případech, kdy museli vedoucí dítě z oddílu vyloučit, šlo o vedoucí méně kompetentní, kteří nedokázali integraci dítěte zvládnout, nebo zda šlo o kvalifikované a odpovědné rozhodnutí vedoucích, kteří naopak správně vyhodnotili danou situaci. Například větší množství dětí se specifickými potřebami či konkrétně dětí s postižením může být pro možnost úspěšné integraci již příliš.

Kromě samotné otevřenosti vedoucích k integraci významně ovlivňuje úspěšnost integrace **konkrétní přístup vedoucích k dítěti i kolektivu**. Z rozhovorů bylo zřejmé, že vedoucí aktivně pracují na začlenění daného dítěte do kolektivu a jeho přijetím dětmi. Dávají kladný příklad dětem svým chováním, což i sami v rámci rozhovoru reflektují. Přemýšlejí nad postavením dítěte v oddíle. Všichni vedoucí zároveň respektují specifika daných dětí a akceptují, že se dítě do nějakých aktivit zapojuje samo od sebe méně nebo přerušovaně. Věnují dětem individuální péči a pomáhají dítěti, aby vždy danou aktivitu v rámci svých možností zvládlo. Hodnotí své síly a schopnosti dítěte a na základě toho se rozhodují, na jakou akci dítě vezmou.

Nyní se budu věnovat tomu, co z podmínek, které vedoucí pro svou práci mají, zlepšuje a co zhoršuje podmínky pro integraci. Jako nejvýznamnější faktor se ukázal **dostatečný počet lidí**, kteří se mohou dětem věnovat, ideálně vždy jeden člověk, který se může věnovat pouze dítěti. Ve výzkumu projektu „Klíče pro život“ se uvádí, že je potřeba asistent. Nicméně pouze jeden z vedoucích z mého šetření by asistenta ocenil. Šlo o oddíl, kde nebyl dostatek vedoucích, zároveň šlo o dítě, které bylo impulzivní a v některých situacích ohrožovalo své okolí (dítě s ADHD). Dva vedoucí dokonce namítají, že by asistent nemusel do oddílu zapadnout. Zároveň se v rozhovorech s vedoucími nevyskytl požadavek odbornosti pro člověka, který se dítěti takto věnuje. Dá se tedy říci, že dostatek vedoucích vnímají respondenti jako v jejich případě dostačující pro integraci dítěte. Jako ideální se zdá případ, kdy dítěti asistovala slečna, která byla členkou střediska.⁶⁸ Nezvyšovala tak vyloučení dítěte tím, že by s ním přišla do oddílu pro děti neznámá osoba. Tento model zároveň nebrání tomu, aby si pro zvýšení odbornosti udělal daný člověk některý

---

⁶⁸ Pro skautské prostředí by byl tento model ideální i z důvodu, že „služba“ je jednou ze zásad roverů a rengers, tedy chlapců a dívek ve věku 15-18let.

z dostupných kurzů pro asistenty.⁶⁹ Ne každý oddíl však vhodného člověka pro tuto pozici ve svých řadách má. V situaci, kdy není dostatek vedoucích, pak bude zlepšovat podmínky pro integraci externí asistent.

Jako další velmi významný faktor, který ovlivňuje integraci se ukázala **kvalita spolupráce s rodiči**, kteří v konkrétních případech byli zdrojem informací i podpory.

Dalším zdrojem podpory pro vedoucí by pak měly být **informace o daném handicapu**, které si vedoucí našli především na internetových stránkách. Informace zacílené právě na integraci ve skautském prostředí a také možnost poslat dotaz do poradny nabízí Junák na stránkách odboru Skauting pro všechny. Otázkou však je, zda všichni vedoucí o této podpoře vědí. Další formou podpory od Junáka jsou také přednášky a kurzy. Jejich problémem však je, že nejsou zatím realizované ve všech krajích republiky. Z vedoucích mého šetření byl na přednášce týkající se příslušné problematiky pouze jeden. Další vedoucí uváděla, že nemá čas účastnit se seminářů a kurzů, což bude zřejmě problémem i mnoha jiných skautských vedoucích.

Významnější než informace z internetu však může být podpora a rady ze strany známých, kteří mají s problematikou daného postižení konkrétní zkušenost.

Závěrečné shrnutí

Co zlepšuje podmínky integrace:

1) Ze strany vedoucích:

- vůle dítě přijmout
- zodpovědné zhodnocení vlastních sil (berou dítě pouze na akce, kde vědí, že dítě zvládnou, nebo si zajistí potřebnou pomoc)
- průběžná práce s kolektivem ostatních dětí
- pomoc dítěti se zvládnutím konkrétních aktivit
- motivace a podpora dítěte, aby se zapojilo do aktivit

Poslední dva body, tedy pomoc dítěti a motivaci dítěte pro zapojení do kolektivu, může zastávat oficiální asistent, jiný pomocný vedoucí či rodič. V ideálním případě se mohou těchto rolí ujmout i ostatní děti v oddíle.

2) Na straně podmínek, které vedoucí pro svou práci mají:

- dostatek vedoucích
- možnost zajistit si někoho, kdo se bude dítěti individuálně věnovat
- ochota rodičů spolupracovat (poskytnutí informací a podpory)
- snadno dostupné a srozumitelné informace o handicapu

---

⁶⁹ Takovýto kurz by sice znamenal pro středisko významný výdaj, šlo by ale o výdaj jednorázový a nikoli o průběžné platby za asistenta, které by byly pro středisko neúnosné.

Závěr

Cílem mé práce bylo zmapovat, jaké jsou v Junáku podmínky pro integraci dětí se specifickými potřebami, co tyto podmínky zlepšuje a co je naopak zhoršuje.

V práci se nejdříve věnuji pojmům integrace a inkluze tak, jak je vnímám v kontextu této práce. Poté volnému času jako příležitosti pro rozvoj a výchovu dětí a to i těch, které mají určité specifické potřeby. Ne všechny děti však mají možnost organizace a instituce zájmového a neformálního vzdělávání navštěvovat. Podle výzkumu realizovaného pod projektem „Klíče pro život“, jehož výstupy jsem v práci stručně představila, je totiž integrace dětí s postižením v rámci těchto organizací jen velmi nízká a nahodilá.

Ve volném čase a na bázi dobrovolnosti vychovává děti i skauting. Českému skautingu, konkrétně organizaci Junák, jsem věnovala třetí kapitolu práce. Kromě základních informací o organizaci jsem se stručně zabývala jeho posláním a principy, ze kterých vyplývá hodnotový rámec skautingu, který je z mého pohledu myšlenkám inkluze nakloněn. V kapitole jsem se pokusila představit celkový obraz o skautingu i fungování oddílů v rámci Junáka.

Dále jsem se již zabývala samotnou integrací dětí se specifickými potřebami v Junáku a podmínkami, které Junák pro integraci nabízí. Nejdříve jsem se věnovala přímo podmínkám na straně organizace a to faktorům, které mají na podmínky integrace vliv. Šlo o dosažitelnost pro děti se specifickými potřebami, dále zda Junák jako organizace počítá s přijetím dětí se specifickými potřebami, zda má dostatek prostředků na zajištění podmínek pro tyto děti a zda není pro děti docházení do skauta příliš finančně náročné. Nakonec do jaké míry jsou vedoucí na práci s těmito dětmi připraveni. Zamyšlením nad těmito tématy jsem se snažila nastítnit celkovou šíři podmínek, které mohou integraci dětí se specifickými potřebami do samotných skautských oddílů ovlivňovat.

Jako hlavní prostředek Junáka pro podporu integrace dětí v oddílech je odbor Skauting pro všechny, který nabízí vedoucím širokou škálu podpory, především metodické, nikoli například finanční.

Další kapitolu jsem věnovala výsledkům výzkumu „Sondy do skautského světa“, které vypovídají o tom, že skautské oddíly jsou dětem se specifickými potřebami v naprosté většině otevřené.

Zbytek práce je věnovaný zpracování mého kvalitativního šetření, které jsem uskutečnila v pěti skautských oddílech, ve kterých probíhá integrace dětí s postižením. V rozhovorech s vedoucími jsem se dozvěděla, jak se děti do oddílů dostaly a jak jsou v oddílech začleněné. Dále pak jaké nároky klade integrace na vedoucí, na jaké překážky při integraci narazili, co vedoucím v práci pomáhá a jaká přínosy a negativa má z jejich pohledu integrace pro

dítě, vedoucího i ostatní děti. Tato témata jsem pak v práci zpracovala do příslušných kapitol, které zajímavě mapují situaci a přístup vedoucích v jednotlivých oddílech. Tím tedy zároveň i podmínky, jaké pro integraci v oddíle jsou. Pro ucelený pohled na situaci v oddílech jsem zpracovala i kazuistiky jednotlivých případů. Ze zjištěných informací jsem pak vyvodila, co zlepšuje podmínky pro integraci těchto dětí.

Z práce vyplývá, že skautské oddíly jsou ochotné přijímat děti se specifickými potřebami, tedy i děti s postižením. V oddílech, kde jsem prováděla své šetření, dítě nejen přijali, ale i ho v rámci jeho možností plnohodnotně začlenili.

V šetření se ukázalo, že podmínky pro integraci dětí zlepšuje na straně vedoucích průběžná práce s kolektivem dětí v oddíle, zodpovědné zhodnocení vlastních sil (tedy na jakou akci dítě vzít či ne). Velmi zásadní je individuální péče o dítě (někdo musí mít vždy dítě pod dohledem), která se skládá jak z konkrétní pomoci dítěti se zvládnutím jednotlivých aktivit, tak motivace a podpora dítěte, aby se do programu zapojilo. Individuální péči o dítě může vedoucí delegovat na někoho dalšího, kdo se může dítěti věnovat, tedy asistenta, kterým může být pomocný vedoucí, nebo rodič. Na straně podmínek, které vedoucí pro svou práci mají je pak zásadní dostatek vedoucích (nebo jiný člověk, který se může dítěti individuálně věnovat). Významně integraci usnadňuje také dobrá spolupráce s rodiči, kteří mohou poskytnout vedoucím cenné informace o dítěti a mohou být i zdrojem podpory pro vedoucího. Podmínky pro integraci také mohou zlepšovat snadno dostupné informace o daném handicapu.

Seznam literatury

BOOTH, T. *How should we live together?* přednáška z r. 2010. In: Varianty (kol.) *Pojďte do školy! : (Ne)Rovné šance na vzdělávání znevýhodněných dětí.* 1. vyd. Praha : Člověk v tísni, o. p. s., 2011. 189 s. ISBN 978-80-87456-19-4

BŘÁZDILOVÁ, N. *Skauting pro děti s postižením.* In: *Skautský seminář : sborník přednášek I. a II. semináře o výchově mládeže a formace vůdců.* 1. vyd. Praha : Ekumenická lesní škola, 1992. 120 s. ISBN 80-85528-13-4

KUPKA, O. *Družinový systém.* In: *Skauting.* Tiskové a distribuční centrum Junáka. Dostupné na: <http://krizovatka.skaut.cz/novy-skautsky-program-3/materialy-ke-stazeni/metodicke-publikace/>

HOFBAUER, B. *Děti, mládež a volný čas.* 1. vyd. Praha : Portál 2004. 176 s. ISBN 80-7178-927-5

Kol. (Varianty) *Pojďte do školy! : (Ne)Rovné šance na vzdělávání znevýhodněných dětí.* 1. vyd. Praha : Člověk v tísni, o. p. s., 2011. 189 s. ISBN 978-80-87456-19-4

PÁVKOVÁ, J. a kol. *Pedagogika volného času : teorie, praxe a perspektivy mimoškolní výchovy a zařízení volného času.* 1. vyd. Praha : Portál, 1999. 232 s. ISBN 80-7178-295-5

PIPEKOVÁ, J. a kol. *Kapitoly ze speciální pedagogiky.* 2. vyd. Brno : Piado, 2006. 406 s. ISBN 80-7315-120-0

ŘÍHA, M. a kol. *Analýza registrace 2003-2012 : Fakta, trendy, prognózy.* Junák – svaz skautů a skautek ČR

ŘÍHA, M. *Sondy do skautského světa : Díl I. / březen 2012.* Junák – svaz skautů a skautek ČR. Dostupné na http://spv.skauting.cz/wp-content/uploads/2012/05/Sondy-do-Skautského-světa-výsledky_final.pdf

ŠANTORA, R. a kol. *Skautské století : dobrodružný příběh 100 let českého skautingu.* Junák – svaz skautů a skautek ČR, TDC : Praha, 2013. ISBN ePUB: 978-80-7501-046-9

ŠIMKOVÁ, S.; ZAJÍC, J. *Patříte mezi nás? aneb Kdy se daří začleňování dětí s handicapem do oddílů a kroužků.* ISBN: 978-80-86784-96-0. Dostupné

na: <http://www.nidm.cz/userfiles/file/KPZ/vystupy/01-vyzkumy/patrite-mezi-nas-brozura.pdf>

SVOJSÍK, A. *Základy Junáctví*. 3. vyd. Praha : Merkur, 1991. 726 s. ISBN 80-7032-001-x

VÍTKOVÁ, M. a kol. *Integrativní speciální pedagogika*. 1. vyd. Brno : Piado, 1998. 184 s. ISBN 80-85931-51-6

VÍTKOVÁ, M. a kol. *Integrativní speciální pedagogika : Integrace školní a sociální*. 2. vyd. Brno : Piado, 2004. 462 s. ISBN 80-7315-071-9

VOŇAVKOVÁ, V. a kol. *Tichou poštou*. In: *Skauting*. Tiskové a distribuční centrum Junáka. Dostupné na: <http://krizovatka.skaut.cz/novy-skautsky-program-3/materialy-ke-stazeni/metodicke-publikace/>

Další zdroje

Charta českého skautingu na počátku 21. století. Dokument z roku 2005 přijatý na XI. Valném sněmu Junáka. Dostupný na: <http://www.skaut.cz/sites/default/files/charta-ceskeho-skautingu.pdf>

Stanovy Junáka – svazu skautů a skautek ČR schválené X. Valným sněmem Junáka ve Vsetíně dne 21.10. 2001. Dostupné na: http://www.skaut.cz/sites/default/files/stanovy_junaka.pdf

Závěrečná zpráva veřejné zakázky *Výzkum na téma „klíčové faktory ovlivňující inkluzi dětí a mládeže se specifickými vzdělávacími potřebami do zájmového a neformálního vzdělávání“.* Praha, 2009. Dostupné na: http://www.gac.cz/userfiles/File/nase_prace_vystupy/GAC_NIDM_inkluze_SVP.pdf

www.kliceprozivot.cz

www.krizovatka.skaut.cz

www.neformalnivzdelavani.cz

www.scout.org

www.spv.skauting.cz

Seznam pojmů

- **ADHD** – porucha pozornosti s hyperaktivitou, „*attention deficit/hyperactivity disorder*“
- **Aspergerův syndrom** – jedna z poruch autistického spektra, kdy se u jedince projevují znaky autismu (odlišnosti v sociálních, jazykových a kognitivních dovednostech), nicméně je u něj rozvinuta řeč na vysoké úrovni a má zájem o kontakt s druhými
- **Downův syndrom** – jde o vrozenou chromozomální vadu, jedinci s Downovým syndromem mají obvykle snížený intelekt v pásmu lehké až střední mentální retardace, jsou specifictí svým charakteristickým vzhledem a mají zvýšený sklon k některým vadám a onemocněním
- **Oddílová rada** – základní řídicí jednotka oddílu, na které se scházejí vedoucí oddílu, rádci, případně zástupce vedoucího oddílu a další pomocní vedoucí; oddílová rada by se měla scházet alespoň jednou měsíčně
- **Roj** – název používaný v rámci Junáka pro výchovnou skupinu světlušek (tedy skupinu dívek ve věku 8-10 let)
- **Roveři** – název používaný v rámci Junáka pro věkovou výchovnou kategorii chlapců ve věku nad 15 let (dívkyně stejné věkové kategorie se nazývají „rangers“, někdy se však používá v hovorové mluvě pojem „roveři“ souhrnně pro obě pohlaví)
- **Skauti** – název používaný v rámci Junáka pro věkovou výchovnou kategorii chlapců ve věku 11-15 let (zároveň též obecný pojem pro všechny členy organizace)
- **Skautky** – název používaný v rámci Junáka pro věkovou výchovnou kategorii dívek ve věku 11-15 let (zároveň též obecný pojem pro všechny členky organizace)
- **Skautské středisko** – základní organizační jednotka Junáka, která má svou právní subjektivitu a sdružuje individuální členy Junáka seskupené do výchovných jednotek zvaných oddíly.
- **Skautský oddíl** – výchovná jednotka v rámci Junáka. Oddíl vede plnoletý vůdce, který má odpovídající kvalifikaci získanou v rámci vzdělávacího systému Junáka.
- **Smečka** – název používaný v rámci Junáka pro výchovnou skupinu vlčat (tedy chlapců ve věku 8-10 let)
- **Světlušky** – název používaný v rámci Junáka pro věkovou výchovnou kategorii dívek ve věku 8-10 let
- **Vlčata** – název používaný v rámci Junáka pro věkovou výchovnou kategorii chlapců ve věku 8-10 let

Seznam zkratk

- **ADHD** – „Attention deficit/hyperaktivity syndrome“ (Poruchy aktivity a pozornosti)
- **DS** – Downův syndrom
- **SVP** – Speciální vzdělávací potřeby
- **SpV** – Skauting pro všechny (jeden z odborů Junáka)
- **ZŠ** – Základní škola
- **WOSM** – „World Organization of the Scout Movement“

Přílohy

Příloha č. 1

Tabulka č. 1

Výstupy z výzkumu „Sondy do skautského světa“.

V prvním sloupci je počet dětí se specifickými potřebami na jeden oddíl.

Množství oddílů, které mají daný počet dětí se specifickými potřebami, je vyjádřeno v pravém sloupci tabulky v procentech.

Kolik dětí s některým z výše uvedených znevýhodnění (specifickými potřebami) máš v oddíle celkem?

		Valid Percent
Valid	1,00	15,3
	2,00	19,9
	3,00	17,9
	4,00	11,6
	5,00	10,1
	6,00	8,7
	7,00	6,4
	8 a více	10,1
	Total	100,0
Missing	,00	
	System	
	Total	
Total		

Tabulka č. 2

Výstupy z výzkumu „Sondy do skautského světa“.

Odmítli jste někdy přijmout do oddílu dítě s některým z výše popsanych znevýhodnění?

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Ano (Pokud ano, popiš stručně důvod)	8	,3	1,5	1,5
	Ano, po určitém čase, strávil oddíle (Proč?)	36	1,5	6,6	8,1
	Ne	470	19,0	86,7	94,8
	Nevím	28	1,1	5,2	100,0
	Total	542	21,9	100,0	
Missing		1935	78,1		
Total		2477	100,0		

Tabulka č. 3

Výstupy z výzkumu „Sondy do skautského světa“.

	čet nost	proce nta
[dítě ze sociálně slabé rodiny] Kolika dětí se to týká? V případě kombinovaných znevýhodnění započti dítě opakovaně. Je možné vyplnit pouze čísla.	233	17,5
[dítě s chronickým onemocněním (cukrovka, epilepsie, astma nebo jiné onemocnění)] Kolika dětí se to týká? V případě kombinovaných znevýhodnění započti dítě opakovaně. Je možné vyplnit pouze čísla.	201	15,1
[dítě s hyperkinetickou poruchou (ADHD, „hyperaktivní dítě“)] Kolika dětí se to týká? V případě kombinovaných znevýhodnění započti dítě opakovaně. Je možné vyplnit pouze čísla.	197	14,8
[dítě s vadou řeči nebo zhoršenou schopností komunikace] Kolika dětí se to týká? V případě kombinovaných znevýhodnění započti dítě opakovaně. Je možné vyplnit pouze čísla.	113	8,5
[dítě z náhradní výchovy (pěstounská péče, dětské domovy)] Kolika dětí se to týká? V případě kombinovaných znevýhodnění započti dítě opakovaně. Je možné vyplnit pouze čísla.	102	7,7
[dítě z odlišného sociokulturního prostředí (odlišná národnost, jazyk, náboženství)] Kolika dětí se to týká? V případě kombinovaných znevýhodnění započti dítě opakovaně. Je možné vyplnit pouze čísla.	97	7,3
[dítě s mentálním postižením] Kolika dětí se to týká? V případě kombinovaných znevýhodnění započti dítě opakovaně. Je možné vyplnit pouze čísla.	86	6,5
[dítě s autismem či Aspergerovým syndromem] Kolika dětí se to týká? V případě kombinovaných znevýhodnění započti dítě opakovaně. Je možné vyplnit pouze čísla.	78	5,9
[dítě se zrakovým postižením (když brýle plně nekompensují „běžný“ zrak)] Kolika dětí se to týká? V případě kombinovaných znevýhodnění započti dítě opakovaně. Je možné vyplnit pouze čísla.	77	5,8
[dítě s tělesným postižením] Kolika dětí se to týká? V případě kombinovaných znevýhodnění započti dítě opakovaně. Je možné vyplnit pouze čísla.	75	5,6
[dítě nedoslýchavé či neslyšící] Kolika dětí se to týká? V případě kombinovaných znevýhodnění započti dítě opakovaně. Je možné vyplnit pouze čísla.	72	5,4
	133	
	1	100,0

Příloha č. 2

TÉMATICKÁ STRUKTURA:

- 1) Projevy dítěte v oddíle (jak se handicap dítěte v oddíle projevuje).
- 2) Jak se dítě do oddílu dostalo.
- 3) Jak je/bylo dítě v oddíle integrované - začleněné v kolektivu.
  - a) účastní se pravidelně družinových, oddílových schůzek, výprav, tábora?
  - b) jak moc je zapojené v programu s ostatními dětmi – účastní se všech aktivit?
  - c) do jaké míry ho přijímají ostatní děti – akceptují ho, berou ho jako sobě rovného?
- 4) Potřeba asistenta.
  - a) má dítě v oddíle asistenta? Jaká je jeho pozice? (je s dítětem při všech akcích)
  - b) mají potřebu asistenta (stál by oddíl o asistenta, kdyby byla možnost?)
- 5) Překážky/obtíže při začlenění dítěte a jejich řešení.
  - a) jaké překážky vedoucí očekávali a zda se naplnily
  - b) na jaké překážky vedoucí při integraci narážejí a jak je řeší
- 6) Nároky integrace dítěte na vedoucí.
  - a) jaké nároky na vedoucího/oddíl integrace dítěte klade
  - b) vnímá je vedoucí jako náročné/vyčerpávající
  - c) uzpůsobování programu kvůli dítěti (musejí vedoucí uzpůsobovat program, jak?):
- 7) Co vedoucím pomohlo/pomáhá/co by potřebovali.
- 8) Spolupráce oddílu s rodiči a institucemi.
- 9) Přínosy pro vedoucí/dítě/ostatní děti (podle názoru vedoucího oddílu).

Příloha č. 3

STRUKTURA PRO ROZHOVORY S VEDOUCÍMI:

Informace o vedoucím:

Pohlaví, věk, jak dlouho oddíl vede či se na vedení podílí.

Informace o oddílu:

Jestli je dívčí, chlapecký nebo koedukovaný?

Jaké věkové kategorie dětí máte v oddíle?

Kolik má oddíl přibližně členů?

Kolik je z toho vedoucích a kolik dětí?

Má oddíl nějaká specifika či zaměření?

Informace o dítěti:

Jaká je oficiální diagnóza dítěte?

Jaký typ školy dítě navštěvuje? Má ve škole asistenta?

Kolik je dítěti nyní let?

Informace o dítěti v oddíle:

Jak dlouho dítě navštěvuje/navštěvovalo tvůj oddíl?

Kolik mu bylo, když začalo do oddílu chodit?

Pokud již oddíl nenavštěvuje, jaký si myslíš, že byl důvod jeho odchodu?

Odpovídá/odpovídal věk dítěte věkové kategorii dětí, kterou navštěvuje/navštěvovalo?

Má nebo mělo v oddíle nějaké sourozence? Mladší nebo starší?

1) Jak se dítě do oddílu dostalo? Kdo s tím přišel a kdo o přijetí dítěte rozhodl?

2) Jak se dítěte v oddíle projevuje?

Čím se jeho projevy liší od ostatních dětí?

3) Teď by mě zajímalo, jak moc je dítě zapojené do chodu oddílu.

Účastní/účastnilo se jen družinových či oddílových schůzek, nebo i jednodenních či dvoudenních výprav? Účastnilo se někdy tábora?

Když je dítě na nějaké akci, účastní/účastnilo se všech aktivit, nebo má někdy individuální program?

4) Musíte kvůli dítěti program speciálně uzpůsobovat? Jak?

- 5) Jaké jiné nároky na tebe a ostatní vedoucí začlenění dítěte klade?**
Vnímáš to subjektivně jako náročné, vyčerpávající?
- 6) Má nebo mělo dítě v oddíle asistenta?**
Při všech akcích? Jaká je jeho role?
Stál/a bys jako vedoucí o asistenta, kdyby tu ta možnost byla?
- 7) Jak vnímají/vnímaly z tvého pohledu začleněné dítě ostatní děti z oddílu?**
Vnímají ho jako plnohodnotného člena?
Je dítě plně začleněné v kolektivu, nebo je spíše stranou kolektivu?
- 8) Na jaké obtíže jste při integraci narazili? Jak se s nimi vyrovnáváte, jak je řešíte?**
- 9) Měli jste nějaké obavy před přijetím dítěte? Jaké obtíže jste očekávali? Potvrdily se?**
- 10) Co ti pomohlo, pomáhá, případně co bys potřebovala, aby šlo vše lépe?**
- 11) Jak probíhá spolupráce s rodiči?**
- 12) Spolupracujete, nebo jste spolupracovali s nějakým zařízením, institucí či organizací při začlenění dítěte?**
Školou, SPC či SPP, neziskovou organizací a podobně? Jak tato spolupráce probíhala?
- 13) Myslíš si, že přítomnost ve vašem oddíle je pro integrované dítě přínosná? V čem?**
- 14) Vidiš v integraci dítěte nějaký přínos, případně negativa, pro oddíl?**
Pro děti?
Pro tebe, případně další vedoucí